

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Oppericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen,
21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang
is een algemeen
Nederlandsch belang”.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . . HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . TELEFOON 4519.

KOLONIAAL
ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST”:
LANGE VIJVERBERG 14, DEN HAAG, TEL. 3447.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.
Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 VERHULSTSTRAAT.
Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

The Empire Typewriter : **A. E. LEO,** :
No. I fl. 180.— No. II fl. 225.— Beeklaan 279 Den Haag.

INHOUD: Ned.-Indië in den vreemde besproken. — Feuilleton. — Uit de Oost-Ind. Mail. — Suriname. — Curaçao. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën. — Oost- en West-Ind. Literatuur-overzicht. — Offic. Berichten. — Mededeelingen.

Ned.-Indië in den vreemde besproken.

Van belangstellende zijde werd onze aandacht gevestigd op het volgende „Ingezonden Stuk” in „De Javabode”:

Western Men with Eastern Morals.
W. N. WILLIS.
(First published 1913).

Third edition.

Motto: In Holland loopen ze
allemaal op klompen!

Aandacht, gij Hollanders!

„Once Java was a British possession. It was during the Napoleonic war that we captured it, and after the Congress of Vienna we handed it and the adjunct islands to the Dutch. How the Dutch have misruled the island and what tears of blood their rule has brought on a helpless and defenceless people must be written by a bold pen on another day. At present I can take but a hurried survey of the fearful distruction worked by the Western men on the simpleminded Eastern Javanese”.
(Chapter X. A Dutchman's paradise).

Niet waar, gij Hollanders..... gij bierdrinkers, gij aarts-aller-aartshuiaards, gij slaven-handelaars, gij die de koperkleurige vrouwen en meisjes in open (sic) binnenplaatsen gevangen houdt en de moeders en dochters met uwe vuilste ziekten bezoedelt, gij tabaksmuivers (sic), rookers en spelers, gij..... maar laat ik ophouden, de serie, die de schrijver van bovengenoemd „standaardwerk” aan uw adres heeft weten uit te broeden in zijne poëtische apostelziel, is een eindelooze..... niet waar, gij Hollanders, er is aandacht?

Hoort dan!

Hebt gij ooit een Javaan of Maleier een hoed of schoenen zien dragen? Immers neen, want zulks is op zware straf verboden..... zegt die Engelschman. Luistert toch goed!

„In Java the natives do all the work. No Dutchman does any work. Beerdrinking, flogging the native man, and imposing their will on the native women are their pastimes. It is not the custom of the country for the white man to work. No one is expected to work, but rather every body is expected to not work and live as their humour suits them as long as their constitutions hold out”.

De vaders leeren hunnen zonen het niets doen en een schrik en pest te zijn voor de moeders en meisjes, die hunne duivelswegen kruisen.

Zoo staat het er!!!

En wat doen daarom de moeders dier meisjes?

Gij raadt het in geen millioenen!
Zij branden de aangezichten hunner dochters met vuur, opdat zij geen welbehagen in de oogen der Hollanders zullen vinden.

„It is the only means by which mothers may save their children”.

Maar dit alles is slechts vóórspijs.

Lees zelf hoe de Hollanders recht plegen (bij pijp en bier), hoe zij rooven en brandschatten, hoe zij de vrouwen en meisjes bij honderden aan het leger overgeven en tot prostitutie dwingen (van staatswege let wel), hoe zij weigeren scholen op te richten en zelfs hoe ze menschen, die de staatskas bestolen hebben, in den pot durven zetten, wat dan ook wel héél bar is.

En verder, hoe Hollanders vaak trouw blijven aan hunne inlandsche vrouwen en hun „peper-en-zout”-kinderen zelfs opvoeden.

Wat, volgens schrijver, allemaal wel héél schandelijk is, omdat ze dat doen alleen uit luiheid en vadsigheid, uit sexueele lusten (de Noordelijke vrouwen zijn zoo koud, vergeleken bij de schoone heetbloedige Oostersche, zegt de schrijver, die het wel weten zal), en verder uit vrees bij scheiding vermoord te zullen worden.

Leest dan nog eenige aandoenlijke schetsen van liefde van de Inlandsche vrouwen en gemeenheid der Hollandsche mannen en het knal-slot-effect van die meeders, die hunne kinderen het aangezicht met vuur schenden.

Maar nu eens alle spot op een stokje en dat stokje eens stevig op den strakken broek van dien Engelschman.

Hier is een boek geschreven, waarin een hoofdstuk voorkomt, dat met een nobel geluid een schoon doel had kunnen behandelen. Want wie zou de onfeilbaarheid onzer koloniale toestanden durven bezingen? En wie onzer, welmeenenden, zou niet gaarne naar een goed woord hebben geluisterd?

Maar deze Engelschman, W. N. Willis, heeft door het schrijven van dit hoofdstuk de meest lafhartige daad begaan, die ooit een mensch begaan kan, dat is, gevoelens van lage wraakzucht of haat uit te geven voor een waarschijnlijk streven naar menschenlijke beschaving en vooruitgang.

Zulks kan, zulks mag niet stilzwijgend door ons, Hollanders, gedoogd worden.

Ik ben er zeker van, dat dit hoofdstuk en deze schrijver die verachting zullen opwekken, die zulke woorden en een dermate ungentlemanlike wijze van de pen te voeren toekomen, en tevens hoop ik, dat een luider en sterker protest dan dit mijn woord van vele zijden vernomen zal worden.
H. v. E.

De Red. van „De Javabode” voegt hieraan toe:

„Wij kennen het boek niet en verlangen ook niet er kennis mede te maken. Maar de schrijver, die het wel las, heeft gelijk, dat hij tegen den inhoud opkomt. Wij sluiten ons van harte bij zijn protest aan”.

Australië en Indië's verdediging.

In hetzelfde blad schrijft de hoofdredacteur T(er)Steege: „Een Nederlander, die te Sydney gevestigd is, heeft de uitnemende gedachte gehad de aandacht van het Australische volk te vestigen op de plannen tot voorziening in de verdediging van Ned.-Indië. Hij heeft voor de „Daily Telegraph” te Sydney een duidelijk overzicht samengesteld van de voorstellen der Staatscommissie voor de verdediging van Ned.-Indië. Hij heeft daarbij aangehaald het oordeel van de „Java-Bode”, waarin er de nadruk op werd gelegd, dat, wat de commissie voorstelt, slechts het allerminste is, dat noodzakelijk moet worden geacht, dat voorts vermindering van de legersterkte uit den boeze is en dat een sterkere artillerievloot, dan de voorgestelde, hoogst gewenscht zou zijn.

De Australische „Daily Telegraph” heeft aan dit overzicht een artikel gewijd, waarin het blad enkele woorden wijdt aan de gewijzigde internationale positie, het ontworpen verdedigingsplan nog eens resumeert en vervolgens daarbij, met een verwijzing naar onze commentaar, aantekent:

„Het teekent de bezorgdheid, een zeer gegronde bezorgdheid trouwens, over den internationalen wedijver in vlootbouw, dat deze voorstellen op Java onvoldoende worden geacht. Ze zijn ook onvoldoende om een ernstigen aanval te weerstaan, en als men met deze mogelijkheid niet behoeft te rekenen, dan heeft Indië ook geen vloot noodig. Want het bouwplan loopt over 35 jaren, een tijdvak van onberekenbare mogelijkheden. Reeds in de eerste jaren van dit tijdvak zou de vechtwaarde der slagschepen te niet gedaan kunnen worden door de vervolmaking der vliegmaschinen, of wel een mogendheid met grooten landhonger zou op den Indischen archipel reeds spoedig kunnen aanvallen.

„Zelfs wanneer men nu dadelijk zou kunnen beschikken over de geheele voorgestelde zeemacht, zou deze onvoldoende zijn om de koloniën te verdedigen tegen een vastbesloten modernen aanval. Daarom moet Nederland voor zichzelf al zijn krachten inspannen en voor de verdediging van zijn koloniën bovendien zijn kracht zoeken in bondgenootschappen. Indien deze staatkunde wordt aanvaard, dan zou, met Nederland, Australië zich veel veiliger gevoelen.

Java is een buitengewoon rijk land, waar de Vreemde Oosterlingen den Europeanen in getalsterkte verre overtreffen. De wensch van deze volkeren naar gebiedsuitbreiding om niet langer genoodzaakt te zijn hun overbevolking te doen emigreren naar een vreemd land, maakt de vooruitzichten voor de Hollanders op Java vrij duister en deze vooruitzichten zullen niet beter worden, tenzij zeer afdoende stappen worden gedaan om ze beter te maken”.

Er is in deze opmerkingen van de Sydneysche „Daily Telegraph” een punt, waarop ik de bijzondere aandacht

O. C. L. VOSVELD,
Opticiën - Instrumentmaker.
Korte Poten 42 - Tel. 3957 - Den Haag.

Holl. van H. M. de Koningin. Holl. van H. M. de Kon.-Moeder.

wil vestigen. Australië, zoowel als Nieuw-Zeeland, hebben zich groote offers getroost om hunne verdediging zoowel te land als ter zee op modernen leest te schoeien. Beiden duchten Japan, welk land ook voor Indië de eerst te duchten vijand is. Er is derhalve gemeenschap van belangen. Wel is waar zijn beide zelfbesturende Britsche koloniën niet vrij in het sluiten van bondgenootschappen zonder goedkeuring van het Moederland, maar ook Engeland, heeft er belang bij, dat de band met deze koloniën niet wordt verbroken en voor zoover bekend is, zou een defensief verbond tusschen Ned.-Indië, Australië en Nieuw-Zeeland geenszins in strijd zijn met het verdrag tusschen Engeland en Japan. Maar dat moeten de diplomaten maar uitmaken.

Indien Indië werkelijk wat heeft aan te bieden, indien het beschikken kon over een krachtige slagvloot, zou een poging tot een bondgenootschap niet enkel bij de Vereenigde Staten, maar zeer zeker ook, in nog hoogere mate wellicht, bij Australië en Nieuw Zeeland een vriendelijk onthaal vinden. Reeds bij het bezoek van het Nederlandsche eskader aan Australië, nu drie jaren geleden, is ruimschoots gebleken, dat men ons in Australië vriendschappelijk gezind is. Het zou wel te wenschen zijn, dat de nieuwe Australische vloot op haar beurt eens een bezoek bracht aan Java, om de banden weer eens wat nauwer aan te halen. Zulk een vlootbezoek zou tevens geschikt zijn om bij regeering en publiek in Indië de overtuiging te versterken dat, waar Australië op zoo flinke wijze haar defensie heeft aangepakt, wij niet mogen achterblijven, willen wij onze koloniën behouden.

Uit de O. I. Mail.

Het jaar 1913.

„De Javabode“ van 31 Dec. j.l. hoofdartikel o.m.: 1913 is voor Ned. Indië een jaar van beroering geweest. Het heeft de Indische Partij zien ondergaan, tengevolge van de weigering der rechtspersoonlijkheid aan deze vereeniging, het zag de Sarekat Islam geboren worden. De leider van de Indische Partij en twee zijner aanhangers moesten van de plaats hunner werkzaamheid worden verwijderd, omdat hun optreden gevaar opleverde voor de rust en de orde in het land; zij namen de wijk naar Nederland in de hoop daar een andere, en voor hen gunstiger waardeering voor hun streven te vinden, maar zij werden in deze verwachting teleurgesteld. Toch heeft hun verblijf in het moederland eenig goed gevolg gehad voor henzelf: het Hollandsche klimaat heeft hun oververhit bloed wat afgekoeld; bij een voortgezet verblijf kan deze gunstige werking slechts worden versterkt. De Sarekat Islam-beweging heeft veel inkt doen vloeien, en om zichzelf en om haar uitingen, waarvan

FEUILLETON.

IN DE BERGEN. (*)

Op het voorerf van de administrateurswoning van „Soek Ati“ staat een galgje, waaraan een groote klok bengelt. Ofschoon een klein afdakje de klok beschut, is ze toch roestig en verveerd.

Die klok is de groote geweldige wekker van Soek Ati, het mooiste en grootste onderdeel van Parakan Salak.

Als de dageraad komt, de zon daarachter den Salak-uitlooper komt oprijzen, langzaam de duisternis verdrijvende, die nog hangt over de vlakte van Djampang Tengah, dan wekt de klok met haar donkere stem de bewoners van de kampongs in die vlakte tot den arbeid. Haar stem galmt lang na. Hare tonen roepen met de eerste stralen van de zon tot nieuwen arbeid en tot nieuw leven op.

Dan komen van de laagten langs de kronkelende bergpaden, donkerbruin in de hellingen van groen, de mannen en vrouwen, bont en kleurig.

De mannen gaan naar de nieuwe ontginningen, nu donker en grauwig liggende, de vrouwen strijken als groote, eigenaardige vogels neder op de theetuinen. Heur stemmen klinken blijde in de klare lucht. Ze zijn als vrolijke, luchtige kinderstemmen. De vrouwtjes verdwijnen bijna geheel tusschen de licht-groene theestruiken. Haar hoofddoeken, meest roodkleurige zakdoeken, losjes over de haren gelegd, zijn nog even zichtbaar, als levendige, groote vlekken.

Langzaam drijft de zon de ochtendnevelen als witte lichte sluiers voor zich uit.

Die lichte nevels zijn de handige decorateurs van het landschap.

Soms is het, alsof daar de berghellingen in eilandjes zijn veranderd, uitstekende boven de zee, die in een wit schuimende branding tegen de eilandjes slaat.

En dan schijnt op den rug tusschen twee berghellingen een witte stad te zijn verzezen, met minarets, torens, huizen, een eigenaardig vreemdsoortige stad, telkens

*) Overgenomen uit De Javabode.

velen, als bij alle jonge volksbewegingen, tegen de maatschappelijke orde indruischten en dus deden vragen om krachtige onderdrukking. Zelfs nu nog, nu men van excessen maar heel sporadisch hoort, staan in de Europeesche wereld twee meeningen fel tegenover elkander, die van toegeven noch wijken willen weten. De meerderheid ziet in de S. I. slechts een verkapte vorm van brutaal verzet; de minderheid is bereid haar te beschouwen als een teken van ontwakning in de inlandsche maatschappij, een ontwakning die, als alle volksbewegingen in opkomst, zich vaak nog te buiten gaat en daarom een welwillende maar krachtige leiding voor alles noodig heeft.

Het standpunt van de minderheid wordt ook door de regeering ingenomen, maar zij kan daarbij tot nu niet op de medewerking van al haar ambtenaren rekenen.

* * *

Over het algemeen bleef op de Buitenbezittingen de rust gehandhaafd. Een paar onbetekenende ongeregelheden in den Oosthoek van den archipel, werd het bestuur gemakkelijk meester. In Deli hielden helaas de moordaanlagen op assistenten door ontevreden koelies aan, soms bleken ze, bij behandeling der zaak, niet door een aan te wijzen aanleiding te zijn gemotiveerd, in andere gevallen werden ze verklaarbaar gemaakt, hoewel natuurlijk niet verdedigbaar, door het optreden van den aangevallene.

In Atjeh stak een hoofd, uit verstoordheid, dat de civiel-gezaghebber van Segli een aanrander van zijn zoon niet zwaarder wilde straffen, dan de aard en de omvang van het misdrijf vergden, overste Scheepens overhoop. Een op zich zelf staand geval, hoewel met zeer droevigen afloop.

Van wat ernstiger aard waren de ongeregelheden in Borneo. In het laatst van 1911 waren ze reeds begonnen. Ontevreden over de belasting-inning, opgeruid waarschijnlijk door geheime Chineseche vereenigingen, die daar veel kftacht ontwikkelden, kwamen de Dajaks van Zuid-West Borneo in verzet. Een klein expeditietje — er werd eene compagnie heen gezonden — werd noodig geacht. De troepen hadden niet veel te doen, wijl de rustverstoorders zich in hun wouden terugtrokken. Toch kostte dit relletje een paar slachtoffers, onder wie luitenant Van der Hart.

In de thans afgeloopen maand kwam er weer een opstandje van een 300-tal Dajaks. Uitvoerige bijzonderheden daaromtrent ontbreken nog, maar er valt wederom een slachtoffer te betreuren; de controleur Jansen, die vermoord werd op een tocht om belasting te innen.

* * *

De dood heeft Indië dit jaar wel zwaar geteisterd. Vele verdienstelijke mannen zijn weggerukt: o.a. P. J. Jannette Walen, R. H. Ebbink, mr. A. Paets tot Gansoyen, J. F. der Kinderen, mr. J. Schoutendorp.

Andere verliezen zijn te boeken door vertrek voorgoed naar Europa. Baron Quarles de Quarles heeft ons verlaten, de Raad van Indië moest voor drie vijftien

veranderende en dan zich eensklaps oplossende in de lucht.

De zon, nu in de wit blauwige lucht waarin slechts kleine wollige wolkjes drijven met goudgetinten rand, glanst over de theestruiken, een licht groene glans, goud bespikkeld.

En in het gras op de struikjes, op de heggen, kleine licht-oogjes van de dauw, waarin de zon zich spiegelt.

Nu is de vlakte vol licht, een kom vol licht en groen, vastgehouden en omsloten door den Hallimoen, den Goenoeng Endoet, den Pallasari, den Prebali.

Achter die bosch-begroeide bergen, scherp donker in hun contouren, vagen weer nieuwe bergketens.

Een frische bergwind doet de bladen der boomen trillen. Er is gespetter van licht tusschen de takken, beweeglijk licht, dat even eerst bladeren verguldt en dan weer op andere takken en bladeren springt.

Een bergstroompje gaat luchtig, beweeglijk, zangerig als een vrolijk kind, langs de steenen treden van zijn bedding het dal in.

Uit het dal stijgt de bijslag van een houthakker op.

Hier en daar komt een klein rookpluimpje uit de struiken op de bosschen; de wind draagt het voort, wordt nu een vage witte streep, dan verdwijnt het. Blank ligt tusschen het bosch in de verte, de fabriek van Tjialak; daarom heen, als licht roode plekken, de rood bepande daken van de dienstwoningen.

De sawah's zijn nu als terrassen van zilver, waarlangs een rand van smaragd.

Schuil gaand achter boschjes van klapperboomen, grauwig bruin, de daken van kamponghuisjes.

De heele vlakte ligt nu onder goudglans van zon. Het dal schijnt te gloeien, een lichte, witte damp van hitte stijgt op, verdoft den glans van zon.

Van een troosteloze verlatenheid schijnt het dal. Geen mensch is er te zien, 't lijkt of alle bewoners zijn gevlucht voor dien zonnebrand Vogels streepen de lucht niet. Nu en dan zoemt een hommel, een zwarte stip tegen het blauw, of vliegt een libelle rond als een vliegmaschine in miniatuur.

Van den Hallimoen kruipen wolken naar beneden, lichte dampwolken eerst, dan zware wolkbuiken, die het blauw schijnen te verslinden.

De Haagsche Commissiebank

37-39 Prins Hendrikstraat - - - 's-Gravenhage.

Effecten - Coupons - Beleening

Prolongatie - Deposito - Cheques

Safe-Inrichting.

C.L. BOUCHER
WOONT
PAPESTRAT 11
SPECIALITEIT IN
AMERIKAANSCH KANTOOR
ARTIKELN · VULPENHOUDERS
BOEKBINDERIJ · BOEKDRUKKERIJ
STEMPELINRICHTING

Firma H. VAN BESOUW - BREDA

Ondergoederen naar maat | voor
: Uitzetten : Dames
: Indische Uitrustingen : en
: Heeren

DEGELIJKE goederen uitmuntende boven elke fabrieksconfectie. **Gegarandeerd!**

Vertegenwoordiger(ster) dagelijks te ontbieden.

Telegram-Adres: BESOUW, Breda. - Interc. Telef. 504.

HEINEKEN'S Glazenwasscherij

STOOM JALOUZIEËN- EN ROLLUIKENFABRIEK

Fabriek van Geschilderde
: Gordijnen :
in meer dan 500 dessins
KLENUS Stofzuigmachine

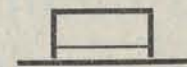
Hof- en Rijksleveranciers

'S-GRAVENHAGE

Kettingstraat No. 6 - Telefoon 2478

MAGAZIJN VAN:

Heeren Hoeden

EDUARD PELGER

PRINSESTRAAT 35 :: 'S-GRAVENHAGE

TELEPHOON 3902

worden vernieuwd, de directeur van Gouv. Bedrijven, de heer Wenckenbach, vertrekt weldra, mr. Pott, zal spoedig volgen, generaal Van Daalen acht voor zich den tijd tot heengaan gekomen, men schrijft den heeren Van Rees, vice-president, en Koster, lid van den Raad van Indië, ook ontslagplannen toe. Heel wat veranderingen dus, die reeds beslist zijn of nog in uitzicht.

Gebleven is de gouverneur-generaal, ondanks de meening van een wat al te politiek aangelegden hoofd-redacteur, dat hij, na de voor zijn partij ongunstigen afloop der verkiezingen, niet beter kon doen dan zijn koffers pakken. 't Is maar goed, dat Z. E. den raad van dezen „faiseur de cabinets" enz. niet heeft opgevolgd. Er is juist nu veel te consolideeren in de regeringspolitiek, dat het best bestendig en vastgelegd kan worden onder den landvoogd, onder wiens leiding de inzet is gedaan. Daar is, om een paar voorbeelden te noemen, de ontwikkeling van de verhouding van heerscher en overheerschte tot hartelijke samenwerking tusschen bestuur en volk; daar is de onderwijs-politiek, waarvan nog pas, met juist inzicht, de groote lijnen zijn getrokken, of er wordt alweer aangedrongen op een afwijking van deze lijnen, door sterke uitbreiding van het aantal 2de kl. inlandsche scholen, hoewel de behoefte daaraan niet is gebleken en de mogelijkheid daarvan nog maar hoogst problematisch is.

* * *

In het algemeen gesproken is het jaar 1913, buiten de in den aanhef vermelde beroeringen, voor Indië in kalmen ontwikkelingsgang verlopen. De handel, de geld- en de effectenmarkt in het bijzonder, hebben den terugslag ondervonden van den onrustigen toestand in Europa, maar zeer ernstige stormis heeft dit niet gebracht, en het leed is alweer geleden. Overal elders viel een gestadige vooruitgang te constateeren.

Het verkeerswezen te land ging een flinken stap vooruit door de totstandkoming van de eendaagsche verbinding tusschen Batavia en Semarang, proeven voor het rijden met groote snelheid op de vlaktelijnen zijn uitstekend geslaagd — er werd zelfs gemakkelijk 120 K.M. per uur gemaakt, dank zij de dwarskoppeling van den ingenieur W. C. J. de Graaff in zeer gelijkmatigen gang — en de lijn Cheribon-Kroja, die de eendaagsche verbinding tusschen Batavia en Soerabaja mogelijk zal maken, is in aanleg.

Het plaatselijk zelfbestuur heeft, evenals het vorige jaar, wederom weinig vorderingen gemaakt. De doorvoering der bestuursreorganisatie is dit jaar ernstig voorbereid, maar wat zal worden voorgesteld is nog niet bekend geworden.

Ten slotte zij aangetekend dat het eeuwfeest van Nederlands onafhankelijkheid ook in Indië is gevierd.

Is uitbreiding van het aantal gouvernementen tweede klasse inlandsche scholen op Java zonder meer thans aan te bevelen?

In de „Banier" van 26 Dec. j.l. schrijft T., blijkbaar een ingewijde, onder dit hoofd:

Nu komt er in het landschap meer leven. Terwijl in de blauwe luchtzee de wolken-schepen gaan, drijven de schaduwen over het land en de bergen. Telkens schijnen brokken van het dal in een ander licht. Met kunstenaars-hand worden die schaduwen gelegd. De voorgrond donker, de achtergrond is een fijn, ijel gouden licht.

Maar de dikke grijze wolken nemen meer en meer bezit van het blauw. Telkens scheuren de wolken er lappen af, tot de hemel geheel is bedekt en de zon is verdwenen.

Versomberd ligt nu het dal. Loodgrijze wolken verdrijven op hun beurt, de witte. De lucht wordt egalere loodgrijs. Van achter den Hallimoen komt de donder aanrollen. 't Is eerst alsof een hevige stormwind is opgestoken, om te eindigen in een heftige kanonnade.

De vlakte is roerloos, een panische schrik door de eerste kanonnade verwekt, schijnt haar te hebben aangegrepen. De wind lijkt bevangen door dien lood-grijzen hemelkoepel; een zwoele, drukkende atmosfeer hangt onder dien koepel.

Tongen van vuur aderen de lood-grijze lucht en dan laten de wolken donkere franje, die telkens dikker en dikker wordt om eindelijk ineen te vloeien tot een donker gordijn. Een gordijn van regen.

Nu komt in de vlakte meer leven. De frissche regen heeft het landschap uit zijn bevangenheid gewekt. De wind is opnieuw losgelaten, schudt aan de takken der boomen, zwiept de wieken der klapperboomen. De grijze regenvlakte en de lucht zijn tot één donkergrijze massa ineen gevloeid.

En terwijl de regen bruist over de ruischende boomen, scheurt de homogene loodgrijze massa uiteen, en die spleten laten lichtere wolkenplekken zien, die al grooter en grooter worden.

De donderwolken schuiven langzaam den kant van Buitenzorg op, terwijl in het westen, meer en meer, wolken komen, waarin licht en zon.

De wolken brokkelen af, blauwe plekken worden zichtbaar.

Maar het blauw is nu van een zachteren tint, witblauw, als met een fijner penseel aangelegd, zoo schijnen al de kleuren in de vlakte verfynd, ijler, vager. De contouren zijn minder scherp dan vóór het onweder. Het is

„De jongste debatten over de Indische begroting in de Tweede Kamer onzer volksvertegenwoordiging geven den indruk, dat wij in de naaste toekomst een groote uitbreiding der inlandsche 2de klasse scholen kunnen verwachten, terwijl de z.g. dessascholen naar het schijnt niet in die mate in de sympathie der machthebbers mogen deelen. Zoowel wat de minister beloofde als wat met name Mr. Fock opmerkte, schijnt daar op te wijzen.

Bij ons komt bij het lezen van veler woorden, steeds de gedachte op: Kent men wel den waren toestand? Zoover wij door eigen aanschouwing althans eenigermate den toestand op Midden-Java (over West- en Oost-Java kunnen wij niet oordeelen) kennen, bestaat er alleen op enkele afdeelingen- en residentie hoofdplaatsen behoefte tot eenige uitbreiding van het inlandsche 2de klasse onderwijs. Op de residentie- en afdeelingen hoofdplaatsen is in den regel de 2de klasse inlandsche school goed bezet, hier en daar zelfs overvol, zoodat men plaatsen te kort komt. Reeds van de districts-hoofdplaatsen geldt dit in veel mindere mate. Toch zijn ook daar in den regel de scholen flink bezocht. Doch kom eens op de onder-districts-hoofdplaatsen en soortgelijke kleinere plaatsen. Loop eens onverwacht zoo'n prachtig ingerichte gouvernementsschool binnen en in 9 van de 10 gevallen zult gij versteld staan van het bedroefd kleine aantal leerlingen. Ik bezocht een school met vijf lokalen; Een der lokalen stond leeg. In de andere vier waren zoo weinig leerlingen dat ze zonder bezwaar in drie lokalen hadden kunnen onder gebracht worden en men nog veel ruimte zou overhouden. In andere scholen, alle prachtig ingericht, met 3 en 4 klassen, stond de onderwijzer les te geven aan 9, 5 of 3 kinderen! Wie het niet gelooven wil, neme zelf de moeite een 2de klasse school in de onderdistrictplaatsen te bezoeken!

Daarentegen bezocht is dessascholen in dezelfde streken, die in beperkte ruimte een waarlijk zeer bevredigend aantal leerlingen bergen, meer dan de tweede klasse school! De verklaring ligt voor de hand. Op de dessaschool wordt niet meer geleerd dan de gewone man gebruiken kan. De tweede klasse school stelt haar doelwit veel te hoog. Op de dessaschool krijgen de kinderen in twee groepen les, dus iedere groep maar een halven morgen. De tweede klasse school is open van 8 tot 1 uur. De dessaschool is door de luidjes zelf gebouwd. De gouvernementsschool is een geschenk van boven af, dat buiten het volksleven staat. Op de dessaschool is geregeld controle. Het toezicht op de gouvernementen-inlandsche school bestaat in hoofdzaak op papier.

Op het laatste wil ik even den nadruk leggen. Op de in het begin dezer maand gehouden conferentie van den directeur van O. en E. met de inspecteuren van inlandsch onderwijs werd ook de aandacht op de gebrekkige inspectie gevestigd. Daar heette het, dat bij het tegenwoordig gering aantal inspecteurs, deze onmogelijk alle scholen geregeld konden bezoeken. Die uitdrukkingen zijn feitelijk veel te zwak. Erkend had moeten worden, dat, indien er niet een bijzondere omstandigheid het bepaald noodzakelijk maakt, de inspecteur van inlandsch lager onderwijs nooit (behalve misschien op de plaats zijner vesti-

nu meer een zachter overgaan in een teedere ineenvloeiing, waziger.

Het is middag. Van de plukschuur, waar zij haar oogst van den dag hebben gebracht, komen de plukster-tjes. Nu dalen zij weder naar de in klapperboomen verscholen kampongs. Haar plukdoek grauw-grijs, viezig wit, hangt over haar schouder.

Zij schateren haar vrolijkheid uit, nu zij naar huis gaan. Nog lang is haar lach te hooren. En heel ver zijn die kriebelige vlekjes te volgen, die sawah's dwars oversteken om spoediger thuis te zijn.

Het is alsof met haar kornet de vrolijkheid en het leven in het dal is gekomen.

Op den „gogol" klinken vijf slagen. Er is nu een stemming van rust, van droomerige rust. Weer komen grijze nevels van de bergellingen, vastgehouden door de bosschen, liggen wit als zeeën langs de bergen en tooveren weder nieuwe vreemdsoortige vergezichten. Die lichte wolken, die zich slingeren om de bergvoeten, worden als een licht-grijze rivier tusschen de bergen. Zulke panorama's vindt men aan den Rijn en de grillige vormen van de bergbosschen doen kasteelen en ruïnen tegen den goudgelen achtergrond vermoeden.

Dan komt de avond. Als het welluidend gesnor van een kleinen dynamo, zoo is het koor der krekels. Als een oude bullebak moppert een pad.

De duisternis stijgt omhoog uit het dal. 't Lijkt alsof de boomen de donkere loslaten, die zich over de vlakte verspreidt. Terwijl daar boven de bergen de tinten aan den hemel voortdurend veranderen, van perlemoer, blauw wit en licht gelig goud tot donkerrood, is de nacht uit het dal gekomen. De nacht stijgt langzaam, bedekt eerst de velden, de boomen, verdoft de sawah's, gaat dan langs de bergen en schuift dan ook een zwart doek over het purperrood van de avondzon.

Dan is alles nacht omhuld. Hier en daar knipoogt een lichtje, een gevallen ster in het dal. De fabriek van Tjialak heeft haar rij van elektrische lichten ontstoken. Een mailboot lijkt het, met het groote licht in top, de patrijs-poorten open en vol licht, varende op de donkere zee.

De gamelan dreunt een weemoedig liedje. J. S.

Hillmer & Co.

Noordeinde 58. Tel. 1667

PIQUÉ HEMDEN
12.75, 13.50, 14.- 14.50.
Engelsche Hemden
steeds de nieuwste Dessins
van af f 2.50.
Rijke keuze DASSEN.
Gemaakte en Zelfbinders.

P. B. VAN MOORSEL & CO

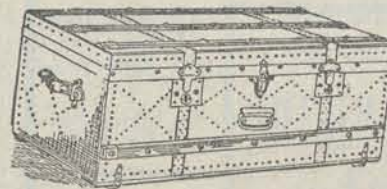
Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag

Goedkoopst adres voor het geheel
of ged. installeren van woningen.

W. POPPINK, Telefoon No. 4485

Prins Hendrikstraat

141-143 - Den Haag.

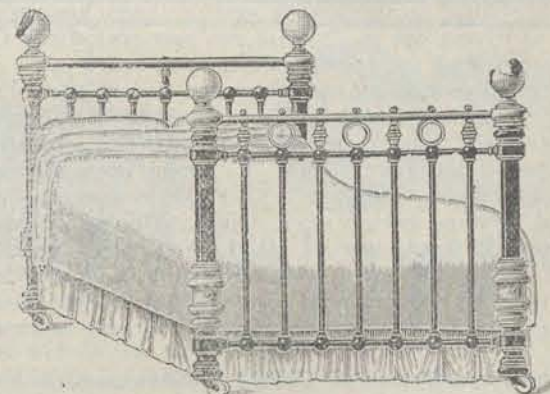
Geheel gepantserde Hutkoffers.
Voor het bagageruim, 100 c.M.,
lang, 50 c.M. breed, 50 c.M. hoog
m. bak f 10.50. Voor de hut
100 c.M. lang, 50 c.M. breed, 36
c.M. hoog, met bak f 9.-. Voor
de hutten der nieuwe booten
100 c.M. lang, 50 c.M. breed
40 c.M. hoog met bak f 9.50.

Th. A. A. SIMONIS,

GROENMARKT 34, over de Prinsestraat.

TELEFOON 2535.

DEN HAAG.

Specialiteit in BEDDEN.

Groote keuze vanaf het beste tot het
eenvoudigste.

Magazijn gesloten van half een tot twee uur.

Beschikbaar.

Koninklijke

Brood- en Beschuifabriek

LENSVELT NICOLA

VEENESTRAAT 23 - DEN HAAG.

Lunchroom.

Specialiteit HAAGSCHE BESCHUIT.

Roggebrood in blik voor Export.

ging) de inlandsche scholen bezoekt. Het eigenaardig feit doet zich voor, dat de Europeesche scholen degelijk en geregeld, doch de inlandsche scholen zoo goed als nimmer gecontroleerd worden, anders dan op papier. Het is alsof de inlandsche onderwijzers veel meer het vertrouwen hebben dan de Europeesche.

Ik geloof niet, dat in eenigen anderen tak van dienst men zooveel kostbare, uitnemend opgezette inrichtingen maar zóó overlaat aan wat de direct er bij betrokken ambtenaren er van maken willen. Dessaloemboengs, afdeelingbanken, pandjeshuizen staan in dit opzicht in veel gunstiger conditie dan het inlandsch gouvernementsonderwijs. Dessascholen en zendingscholen winnen wat controle betreft het verre van het inlandsche gouvernementsonderwijs. Mijn advies zou zijn: voorloopig geen verdere uitbreiding van het gouvernementsonderwijs der 2de klasse, anders dan hier en daar op residentie- en afdeeling hoofdplaatsen. Daarentegen een vijfvoudige versterking van het aantal inspecteerende ambtenaren, hetzij Europeesche, hetzij Javaansche. Het meest voel ik daarbij voor Europeesche inspecteurs van lager onderwijs, mits op één voorwaarde, dat hun levenstaak hun wordt aangewezen binnen één zelfde taalgebied. Eerst op die wijze zullen zij in staat worden waarlijk zóó zeer het inlandsch onderwijs te begrijpen, dat hun inspectie goede vrucht kan dragen.

Semarang.

Semarang. Op 30 December j.l. vergaderde de gewestelijke raad. Resident De Vogel nam afscheid van de leden met een toespraak, waarin hij allen dank bracht voor de samenwerking.

De heer Mac Gillavry huldigde hem onder luide bijval. In diezelfde vergadering werd besloten een obligatieleening te sluiten van f50.000 tegen 4.5 procent, aflosbaar na 16 jaren. Daarvan zijn f40.000 bestemd voor een tweede waterleiding te Salatiga.

De rest zal dienstbaar worden gemaakt aan de uitbreiding van het abattoir te Salatiga.

Tot directeur van gewestelijke werken werd benoemd de heer Torre.

In de laatste dagen van het oude jaar kwamen te Semarang geen gevallen van cholera voor. Veel typhus-gevallen evenwel werden geconstateerd.

Het Comité van de tentoonstelling te Semarang meldt: In aansluiting op voorgaande mededeelingen kunnen wij thans berichten, dat in Calcutta een zeer invloedrijk Comité is gevormd uit de volgende heeren:

J. Barendrecht, consul generaal der Nederlanden, President; Nasir ul Mamalek, consul generaal van Perzië; L. Grommers, consul der Nederlanden; J. G. Mustert, agent Java-Bengalen Lijn; W. P. Jensen, agent Holland-Bombay trading Society; J. C. F. Deddes, agent Continental Trading Society; Sir Asutash Mookerjee, vice-chancellor of the University; G. J. Woodroffe, president Indian Society of Art; Abanindro Wath, vice-president Society of Art; Gogonindro Wath, kunstschilder; O. C. Gangoly, procureur en advocaat en W. Blount, koopman, leden.

Als secretaresse van dit Comité zal werkzaam zijn mej. M. Tonnet, een specialiteit op tentoonstellingsgebied, die ook de zoo interessante tentoonstelling van Britsch Indische kunst naar Java organiseerde.

Men vertrouwt voor een waarde van ongeveer f 100.000 naar de Semarangse Tentoonstelling te kunnen afzenden.

Particuliere Landbouwnijverheid in Rembang.

Het van particuliere landbouwnijverheid nagenoeg geheel verstoken gewest Rembang begint langzamerhand de aandacht te trekken van de ondernemers. Bekend is het, dat de resident van dat gewest zich veel moeite gegeven heeft voor de oprichting van suikerfabrieken in zijn gewest, in verband ook met den aanleg van tramlijnen. Dat streven blijft niet zonder gevolg. Thans is een verzoek van den heer J. J. Buskoop te Magelang aanhangig gemaakt, strekkende tot oprichting van eene suikeronderneming nabij de desa Kradenan, district Randoeblatoeng, afdeeling Bora, met een maximumaanplant van 3000 bouws, tot stand te brengen in de districten Randoeblatoeng en Panolan.

Onafhankelijksteesten te Menado.

Het volgende Programma betreffende den eersten dag der goedgeslaagde feestviering werd ons door vriendehand uit Menado gezonden:

Historische Optocht van het Bantiksche volk te houden op 19 November 1913, ter eere van het honderdjarig bestaan van de Nederlandsche onafhankelijkheid (1813—1913), mede als teken van aanhankelijkheid aan het Nederlandsche volk.

1. Rereang's (bedrevenen in het raadplegen en uitleggen van vogelgeluiden, inzonderheid die van den nachtvogel en andere voorttekenen).
  2. Kapala-balak (Districtshoofd in vroeger tijd).
  3. Mogandi (aanvoerder, krijgshoofd).
  4. Bariang (priester).
  5. Maoehi (Offerfeest der Bantikkers na terugkeer van den strijd op Kalimann tegen de Mangindanosche zee-roovers; als zegeteeken voerden zij mede het afgehouwen hoofd van den Mangindanoschen rooverhoofdman „Sibambang”, hetwelk aan den steenen krijgsgod Madengkei te Malalajang werd geofferd).
- Aanvoerder der Bantikkers Hoekoem Besar Mandagie, aan wien later voor de hulp aan het Gouvernement

bewezen, de titel van Majoor werd toegekend en die met een degen met gouden gevest begiftigd werd).

6. Roemabatese (Alfoersche eed).
7. Kabasaran Bantik Soemaoe (tjakalele) d.i. Inl. krijgsdans.
8. Bantiksche volksdansen als toemaha, matoengkowei, mahamba, mabenoe, maingket.
9. Optocht van in het district Bantik gevestigde vreemdelingen: Gorontaleezen (Kampoeng Ketang) en Badjohreezen (Talawaan Bantik).

Het Districtsbestuur.

Suriname.

Den 20n Januari is de behandeling van de Surinaamsche begrooting voor 1914 in de Tweede Kamer voortgezet en beëindigd. Het eerst was de Minister aan het woord. Zijne Excellentie heeft menig woord gesproken, getuigende van praktischen zin. Gewezen werd op de groote moeilijkheid, om geschikte ambtenaren voor uitzending te vinden, maar niettemin meende de Minister, dat men frisch water moet brengen in den stilstaanden stroom. Wij zijn op dit punt vol vreeze: het zal niet gelukken het „frissche water” te vinden. Het Departement van Koloniën zal in de Staatscourant oproepingen doen, maar op een stroom van sollicitanten behoef men niet te rekenen. Een enkele candidaat zal zich aanmelden en — eenmaal door de oproeping vooropgesteld hebbende, dat er in de kolonie zelf geen geschikte personen voor de vervulling der betrekking te vinden zijn — zal men, ten einde raad, dien eenigen sollicitant moeten benoemen, zoo hij maar eenigszins aan de gestelde eischen voldoet.

En dan die „stilstaande stroom”.

Als het aan mannen als Tonckens, Lely, Idenburg en Fock niet gelukt is daarin beweging te brengen, welke reden heeft men dan om te verwachten, dat die uit te zenden ambtenaren dit wel zullen vermogen? Wij zijn van meening, dat het beeld onjuist is en gelooven niet, dat de genoemde Gouverneurs den indruk hebben gekregen, dat de kolonie een stilstaande plas is. Het land verkeert onder den druk van achtereenvolgende rampen: de krullotenziekte der cacao, de panamaziekte der bacoven; dientengevolge is er malaise. Dat is de eenvoudige waarheid, ontdaan van alle gelegenheidsfrases.

Nu wij over het uitzenden van ambtenaren spreken, nog een enkele opmerking: de heer Kleerekoper vond het bijzonder onderwijs op Curaçao beneden peil, waartegen de heer van Vuuren opkwam. De heer de Meester was niet tevrede over de openbare school voor m.u.o. te Willemstad. En nu gaf men in overweging, om het universeele genie — over wien wij in ons vorig nummer spraken — boven de n+1 organisaties en reorganisaties, die hij in Suriname uit zijn mouw zal hebben te schudden, nog op te dragen even naar Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Eustatius, St. Martin en Saba te gaan om, zoo in het voorbijgaan, te onderzoeken, wat er ontbreekt aan het onderwijs op die eilanden. Is dat nu humbug of niet? Zonder twijfel zal het universeele genie, als hij tevens een bekwaam onderwijsman is, voor de opdracht bedanken, omdat hij zal inzien, dat men het al of niet voldoende van de vorderingen niet kan beoordeelen, zonder terdege de vatbaarheid der leerlingen en de maatschappelijke toestanden, waaronder deze leven, te kennen. Welken maatstaf zal de man moeten aanleggen? Zal hij de vorderingen der leerlingen b.v. op Saba moeten vergelijken met die van leerlingen op de volkscholen in Den Haag? De m.u.o. school te Willemstad zal hij kunnen beoordeelen, maar de volkscholen, neen!

Wij verwachten dan ook, dat de Minister geen gevolg zal geven aan dien van de Kamer ontvangen wenk, al ware het alleen uit overweging, dat op vele volkscholen op de Benedenwindsche eilanden de voertaal van het onderwijs het Papiamentsch is en het toch niet te verwachten is, dat het universeele genie ook deze taal machtig is.

Al die eigenaardige invallen van de Kamer zijn het gevolg van deze fundamentele fout, dat men een juiste beoordeeling van koloniale toestanden alleen mogelijk acht, door personen buiten de koloniën. Men is evenwel zoo wijs dit fraaie beginsel niet voorop te stellen voor het eigen land.

* * *

De heer van Doorn, die bij de behandeling van de Surinaamsche begrooting voor 1912 reeds een lans gebroken had voor de regeling van de westelijke grens der kolonie, sprong nu weer voor deze zaak in de bres en mocht de voldoening smaken, dat de Minister verklaarde het standpunt, door Minister de Marees van Swinderen, verleden jaar aan de Eerste Kamer medegedeeld — zie „Kolonial Weekblad” van 27 Februari 1913 — voor diens rekening te laten. Dat is een groote stap vooruit. Maar de heer van Doorn, spijkers met koppen willende slaan, gaf den wensch te kennen, op een nader te bepalen dag over dit onderwerp eene interpellatie te houden.

In de vergadering van 21 Januari stelde de voorzitter voor den heer van Doorn verlof te verleenen, om op nader te bepalen dag tot de ministers van buitenlandsche zaken en van koloniën een vraag te richten betreffende den stand der grenskwestie ten aanzien van de bovenrivieren van de Corantijn, welk verlof door de Kamer is verleend.

Wij zijn dus op den goeden weg. Wil de regering de Kamer in de gelegenheid stellen met kennis van zaken de

Teleph. Intercomm. 5492. **Vleeschhouwerij Valkenboschplein 3.** Teleph. Intercomm. 5492. **GERARD BLONK.**

Moderne Exploitatie. Levering uitsluitend prima kwaliteit.

DORDTSCHER BANK
'S-GRAVENHAGE - KNEUTERDIJK 12-14
behandelt alle Bankzaken.

VOOR INDIË. De aangenaamste, mooiste en nuttigste bezigheid is zeker het **Fluweelplekken** en Schilderen. Onderricht bij

Firma TENZER, Noordeinde 139a, Den Haag
Magazijn en Fabriek van Schildersartikelen, voorwerpen om te Branden, Snijden, enz.
RIJK GEILLUSTR. PRIJSCOURANT VAN HOUTWAREN tegen inzending van 50 cent franco Indië.

1ste Rotterdamsche
Maatschappij van verzekering op het leven
Oudehavenkade Nr. 1. Plan C, Rotterdam.
Directie: P. R. MEES, J. BRUNSTING.
Levensverzekering
in elken vorm.
Hoofdvertegenwoordiger voor Ned. Oost-Indië te SOERABAJA.

Toko Betawie,
(Firma ALBRECHT & ELFFERICH.)
Koningin Emmakade 55. DEN HAAG.
Voornaamste en beste adres voor alle ingrediënten voor de Rijststafel.
Specialiteit in Samballans en Indische Siropen.
OPGERICHT 1880. — TELEFOON 2610.

A. SCHARENBERG,
Hofleverancier. Tel. Interc. 2443.
Specialiteit
Tafel-Serviezen
Zuiver Nikkel, Alpaca, Alpaca Zilver (wit metaal verzilverd) en Artistiek Tin
als: SOEPTERRINES, GROENTESCHALEN, SAUSKOMMEN, VLEESCH- en VISCHSCHOTELS, enz..
Zeer groote verscheidenheid.
15 Hoogstraat 15 - Den Haag.
Specialiteit in Electriche Verwarmingsapparaten.
Het beste systeem en de beste kwaliteit.

VERWEEGEN & KOK
Hoogstraat 23 DEN HAAG. AMSTERDAM. Kalverstraat 88-90
Complete HARNACHEMENTEN voor Ned.-Indië.
Geillustreerde Prijscourant wordt op aanvraag gaarne toegezonden.

kwestie te beoordeelen, zij gebruikte den tijd, die nog verlopen zal vóór de interpellatie aan de orde komt, om in een oranjeboek alles bijeen te brengen, wat op de zaak betrekking heeft, alle correspondentie, alle adviezen, enz.

Volgens eene mededeeling van den Procureur-Generaal, gedelegeerde van den Gouverneur, aan de Koloniale Staten, zou ook de Raad van State in deze zaak geadviseerd hebben. Maar ook dit lichaam is niet onfeilbaar. Wordt het advies gepubliceerd, dan kan men de argumenten aan kritiek onderwerpen.

Bij de bespreking dezer zaak had de Minister een kaart van Suriname voor zich, maar niet de kaart, die wij in ons nummer van 25 December hadden aanbevolen. Dit is inderdaad te betreuren, omdat hierdoor het effect van de door ons aanbevolen demonstratie verloren is gegaan.

Eén uitlating van den Minister heeft ons ten hoogste verbaasd. Zijne Excellentie sprak de meening uit, dat het geheel onbewoonde gebied tusschen de Koetari en de Nieuwe Rivier, waardeloos is en te klein om daarover een geschil te maken. Reeds in het eerste stuk, dat voor zooveel wij weten, over deze kwestie gepubliceerd is, n.l. in het „Tijdschr. v. h. Aardr. Genootschap“ van December 1898, lezen wij: „Niet om het stuk misschien geheel waardeloos land tusschen de bron-, rivieren van de Corantijn moet het ons te doen zijn, maar om het recht van het spel!“

„Stond de zaak juist andersom, men zij er van verzekerd, dat Engeland het beschouwen van het bewuste stuk land als Nederlandsch grondgebied, niet zou dulden“.

Toen onze regering met de Fransche streed om het gebied tusschen Lawa en Tapanahoni, meende iedereen, dat dit een rijk goudveld was. Dit nu vinden wij het mooie van de zaak, dat in den strijd om het kleine driehoekje tusschen Koetari en Nieuwe Rivier elke gedachte aan goud of anderen rijkdom uitgesloten is. Waren wij een machtig rijk, dan zou onze meening zijn: laat de zaak loopen. Maar nu wij dat niet zijn, moeten wij strijden voor het recht. Met Lord Reay zijn wij het eens, dat dit een voortreffelijk geval is voor internationale arbitrage tusschen Nederland en Engeland.

Curaçao.

De behandeling van sommige deelen der Staatsbegrooting na den aanvang van het ingetreden jaar, heeft althans dit voordeel, dat er meer tijd is om ze rustig te behandelen.

Bij de behandeling der begrooting van Curaçao werd door 7 leden der Tweede Kamer het woord gevoerd; nagenoeg alle sprekers behandelden dezelfde punten. Deze waren: het vertrek van het Stationschip, de verbetering van den havenmond, en de toestand van het onderwijs.

Over het eerste punt waren allen het eens en algemeen werd de maatregel betreurd en aangedrongen dat deze zoo spoedig mogelijk zou worden ingetrokken. De Minister antwoordde hierop dat de maatregel niet dan na zeer rijp beraad genomen werd, dat de hoofdreden van den terugkeer van het Stationschip gelegen was in het gebrek aan bemanning voor onze vloot in O.-I., die volgens verklaring van den Gouverneur-Generaal onmogelijk verminderd kon worden en dat daarom het minder belangrijke tijdelijk voor het meer belangrijke moest wijken. Overigens zoude de Minister van Marine, die bij de behandeling der begrooting aanwezig was, gaarne nadere inlichtingen verstrekken. Hetgeen deze bewindsman bij de behandeling der Marinebegrooting over dit punt heeft medegedeeld zal hierna door ons vermeld worden.

De heer Tydeman nam met deze verklaring echter geen volkomen genoegen, want zeide hij, de Min. van Koloniën is de verantwoordelijke persoon en hij is niet gedekt door de mededeelingen van zijn collega van Marine. Dit is nu wel zeer gemakkelijk gezegd, maar hoe kon de Min. van Kol. het schip te Curaçao laten als die van Marine positief verklaart, dat hij de equipage moet hebben voor andere doeleinden? Laatstgenoemde blijft ten slotte toch verantwoordelijk, dat zijn vloot, vooral in O.-I., behoorlijk bemand kan worden. Onze Marine is te klein voor ons groot koloniaal bezit en om haar eenigszins evenredig te maken aan het groote doel waarvoor zij dienen moet, zal men diep in de beurs moeten tasten. Laten wij hopen, dat als de Min. van Marine weldra met zijn uitgebreide vlootplannen aankomt, hij een gunstig onthaal zal vinden bij de leden der Kamer, en dat de klassenstrijd, die al sedert jaren kunstmatig in de Marine is gebracht en die den toeloop van schepelingen ten zwaarste belemmert eindelijk moge ophouden, want al krijgen wij nu de schepen, wij moeten ook het volk hebben om ze te bemannen. Zonder een krachtige vloot liggen onze koloniën open voor ieder, die een voorwendsel zoekt om ze zich toe te eigenen.

Intusschen zal, zoolang onze hoop niet vervuld wordt, Curaçao het moeten stellen met een bezoek één of tweemaal 's jaars van een beschikbaren bodem.

Over den langzamen voortgang van de havenmondverbetering werd door alle sprekers geklaagd en de zandzuiger moest heel wat hooren. De Min. deelde mede, dat prof. Kraus de mogelijkheid geopperd had, dat men hiernede te Curaçao niet goed wist om te gaan. Na de verwijdering van de rotslaag zou hij nog goede diensten kunnen bewijzen. Is dit dan onderzocht?

Behalve door den heer van Vuuren werd door de sprekers zeer geklaagd over het onderwijs, niet alleen over

het bijzondere onderwijs, waarover de heer Kleerekoper een droevig tafereel vertoonde, maar ook over het openbare. De heer de Meester had van een geloofwaardigen getuige vernomen, dat deze er zeer over dacht zijne kinderen naar Nederland te zenden om onderwijs te verkrijgen, omdat dit ten eenemale onvoldoende was op de openbare school. Het is dan wel sterk achteruitgegaan in de laatste jaren en begrijpelijk is het, dat men aandrang op het uitzenden van een inspecteur, die den toestand nauwkeurig zou nagaan. De heer van Vuuren ontstak in toorn toen op zijn bewering, dat het R. K. onderwijs den toets gerust kon doorstaan, de heer Kleerekoper hem toevoegde, dat bijna alle leerlingen van het bijzondere onderwijs analphabeten waren. Eerstgenoemd lid kwam weder met de oude versleten uitspraak, dat het bijzonder onderwijs per leerling zooveel minder kostte dan het openbare, een uitspraak die niemand tegen zal spreken, omdat de leerkrachten niet te vergelijken zijn. Als het openbare al slecht genoemd wordt dan is te vreezen, dat het bijzondere dit nog in overtreffende trap zal zijn.

Op verschillende ondergeschikte vragen en opmerkingen van de sprekers antwoordde de Minister het navolgende ongeveer:

Erkend wordt, dat het met Curaçao nog lang niet gaat zooals het wel gaan moest, maar enkele lichtpunten zijn er toch; uit- en invoer zijn belangrijk gestegen de laatste jaren. Er zal worden overwogen met den Gouverneur om de hoeden-industrie tot een zelfstandig coöperatief bedrijf te brengen; de Min. helpt het den heer van Deventer wenschen, dat de havengelden gemist kunnen worden; op St. Barbara is thans een gezonden exploitatie aan den gang met 150 arbeiders; het rapport van den Centralen Gezondheidsraad is verschenen over de assainering van Curaçao; de Min. zal iemand uitzenden om de Regeering voor te lichten omtrent deze plannen, en wellicht zal de Min. een Commissie uitzenden bestaande uit een onderwijsman, een medicus en een technicus; de uitzending van „Pr. Juliana“ is een fout geweest; de Min. wist niet, dat de landbouwkundige een onderwijzer was, maar men moet roeien met de riemen, die men heeft. Of het mogelijk is op de openbare werken te bezuinigen kan de Min. thans niet nagaan, doch het personeel kan zeker niet lager worden bezoldigd. Ook op Curaçao dienen ambtenaren tijdelijk van uit Nederland te worden uitgezonden, maar men kan niet iemand uitzenden, die meer weet en minder kost.

Het Hoofdstuk 11 der Staatsbegrooting wordt vervolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

* * *

Bij de behandeling der Marinebegrooting heeft de Minister ongeveer het volgende over het opheffen van het Station gezegd, waarbij wij nog opmerken, dat door den vorigen Minister een kleine kruiser van 1200 ton op de begrooting is gebracht, die echter door den tegenwoordigen Minister niet overgenomen werd, omdat deze te zwak bewapend werd geoordeeld.

De Min. zeide dan: „Wat het schip in de West betreft, dit moest teruggeroepen worden wegens een personeel-quaestie. De Zeeland blijft in dienst voor de kust en voor algemeenen dienst. Een scheepje van 1200 ton voor de West zou 1,2 miljoen gekost hebben. En een klein schip zou in de West ook niet voldoende zijn, omdat het niet voldoende sterk was. Daarom is afgezien van dit plan. Zowel de afgetreden stationscommandant als de gouverneur van Curaçao achten het beter, dat geregeld een schip de West zou bevaren dan dat zulk een scheepje daar werd gestationeerd. Trouwens het stationschip in de West is verscheidene maanden elders geweest, zonder dat een stem werd vernomen over het groote gevaar van deze tijdelijke onttrekking. Onze zeemacht is overigens veel te klein om op alle eventualiteiten gewapend te zijn. Maar al het mogelijke zal worden gedaan om elk jaar — misschien tweemaal per jaar — een schip naar de West te sturen. Overigens moeten de schepen beurtelings dienen voor den algemeenen dienst en voor oefening van het personeel.“

* * *

De „Amigoe“ schrijft:

„Onder de Officieele Berichten zal men zien, dat de Directeur van het Departement van Openbare Werken ontslag heeft aangevraagd en dat hem dit eervol is verleend.“

In de „Staatscourant“ zal nu een Oproep geplaatst worden ter aanvulling van deze vacature.

Naar aanleiding daarvan zouden wij in overweging willen geven, het nu eens te probeeren met iemand, die niet een gepensionneerd officier van de genie is, en die niet in Oost-Indië heeft gewerkt. 't Gaat daar allemaal te groot-scheepsch en dat wordt te duur voor onze kleine Kolonie.

Ook mag wel eens overwogen worden, of het Departement van Openbare Werken niet te uitgebreid is en te veel omvat.

Het is bijna niet doenlijk, dat één enkele persoon de hoofdleiding op zich neemt van het herstel der forten en van de landsgebouwen, van de straten in de stad en van de buitenwegen op Curaçao en de overige 5 eilanden, en dan nog voldoende zorg kan besteden aan den damaanleg en andere werken voor waterverschaffing en de verbetering onzer haven. Het toezicht op fabrieken en publieke verkeermiddelen etc. nog buitenbeschouwing gelaten.

De uitgave voor traktementen aan meerdere personen moge bij splitsing van het departement misschien iets

THE BERLITZSCHOOL OF LANGUAGES

WELBEKEND BIJ ALLEN DIE MIET VERLOF IN NEDERLAND VERTOEVEN

DEGELIJK ONDERWIJS IN

DUITSCH, ENGELSCH, FRANSCH, SPAANSCH, ITALIAANSCH, enz.

LET OP HET JUISTE ADRES DER ORIGINEELE BERLITZSCHOOL

OVER DE WAALSCHER KERK

58^a NOORDEINDE NIET BOVEN KRUL TEL. 2234

Grand Hotel Café-Restaurant „VICTORIA“.

Spuistraat 16 DEN HAAG Telefoon 3768.

Gunstig gelegen in het midden der stad.

Lift — Electrisch Licht — Centrale Verwarming.

80 Kamers en Salons.

PLATS DU JOUR 50 CT — DINERS VAN f 1.50 EN HOOGER.

Meest bezochte Café en Restaurant van Den Haag.

J. DEN HARTOG.

gedurende 15 jaar Gérant van Rest. RICHE.

Kledingmagazijnen P. VAN DEN BRUL

AMSTERDAM

Nieuwendijk 184.

DEN HAAG

Veenestraat 15.

HOORN

Groote Noord 9.

LEEWARDEN

Nieuwe Stad 94.

ONZE GEMAAKTE

HEEREN-, JONGEHEEREN-
en KINDERKLEEDING

is BEKEND SOLIDE en munt

uit door Eleganten Pasvorm

en KEURIGE AFWERKING

Kleedermakerij van den eersten rang

Sigaren Ex- en Import Maatschappij
v/h L. LANGE.

Leverancier van Z. K. H. Prins
Hendrik der Nederlanden,
Hertog van Mecklenburg, enz.

Lange Voorhout 86, 's-Gravenhage.

SPECIALE VERPAKKING VOOR DE TROPEN.

HOOGFIJNE LICHTBREMER SIGAREN
GEIMPORTEERDE HAVANA SIGAREN.

C. HOYNG,

Spuistraat 20-22 Den Haag.

AMSTERDAM - UTRECHT.

Onze Geïllustreerde Catalogus is een
uitstekende handleiding om zich op
huishoudelijk gebied in te richten.

TAFELSERVIEZEN, GLASWERK, LEPELS
VORKEN, MESSEN, GASOLINELAMPEN.

Prijscourant gratis.

RIPPEN

Pianohandel

PIET HEINSTRAT 42
ELANDSTRAT 17.

Tel. 4683.

Verhuren Stemmen

C. H. C. PLEMPER VAN BALEN, VALKENBOSCH APOTHEEK.

VALKENBOSCHLAAN 50. Telefoon 7384. DEN HAAG.

Urineonderzoek vanaf f 1.—

BIJ ABONNEMENT VERLAAGD TARIEF.

hooger worden, de onkosten der uit te voeren werkzaamheden zullen er zeker door verminderen, en die verslinden thans een reuzenkapitaal".

* * *

De „Wekker” schrijft nog over dit onderwerp:

„In vroegere jaren, toen wij tot Chef van het Bouwdepartement een officier van het garnizoen hadden, die een geringe toelage genoot, bijgestaan werd door een paar opzichters, en er een klein bedrag voor het onderhoud der straten op de begroting werd uitgetrokken, bevonden zich onze straten en wegen in veel beteren toestand dan thans, nu wij een „Departement van Openbare Werken” hebben, met iemand aan 't hoofd daarvan, die den weidschen titel van Directeur heeft, een bezoldiging geniet zooals weinig ambtenaren in de kolonie en onder zich heeft een staf van ondergeschikten, die 't weinige doet, dat er te doen valt. Die weelde kost aan de kolonie een schep-gelds. Waartoe? vraagt men zich hier af. Wat valt er te bouwen, dat technische kennis vereischt? Ja, de haven moet worden verbeterd! Hoe treurig het met die verbetering gesteld is, kan ieder bespeuren, die een weinige opmerkingsgave bezit. Van zekere zijde doet men het voorkomen, alsof de havenverbetering snel vordert. Boerenbedrog!

Het wordt werkelijk tijd, dat er een einde wordt gemaakt aan al die geldverspilling en dat de penningen, door de Nederlandsche en Curaçaosche belastingbetalenden opgebracht, nuttiger worden aangewend.

Wij weten, dat onze stem is vox clamantis in deserto en dat er voortgegaan zal worden dat lieve geld tot onbereikbare doeleinden te gebruiken; wij zullen nochtans voortgaan onzen plicht te doen en het feit bekend maken en afkeuren.

We koesteren de hoop, dat de Koloniale Raad bij de behandeling der begroting van 1915 alle die posten afvoeren zal, die strekken, om idealistische, onbereikbare doeleinden na te jagen. Het tegenwoordig ministerie van Koloniën zal ongetwijfeld de handeling van het college eerbiedigen".

* * *

De „Amigoe” schrijft:

„Er zijn nu al 27 automobielen in onze kleine stad. Nu is de heurt aan de buitendistricten.

De heer Henri Joubert heeft een vracht-auto laten uitkomen, allereerst tot het dagelijks vervoer van melk der Plantage Wacao naar de stad en vervolgens ook voor het vervoer van kleinere vrachtjes en passagiers.

Met 1 Januari a.s. wordt deze nieuwe dienst geopend.

Wij wenschen den ondernemer veel succes en hopen, dat zijn autodienst stand houde en hem voordeel oplevere.

Voor menigen bewoner in de buitendistricten is het een welkome gelegenheid, om op een vlotte en zekere manier zijn wekelijksche provisie bijv. uit de stad te laten komen. Dat wint het houden van kar en ezel uit."

WAT DE INLANDER ZEGT.

Inlandsch Onderwijs.

P. vraagt in de „Tjahaja Hindia” of de Inlandsche scholen der 1e klas aan het doel beantwoord hebben. Dit is een vraag, zegt hij, die onlangs in een Indisch blad ook al gedaan is geworden. 't Duurt nu al vijf jaren, dat het Nederlandsch op deze scholen wordt onderwezen. De indruk, dien wij er van gekregen hebben, is dat het onderwijs in de Nederlandsche taal aan Inlandsche jongens op deze scholen gegeven van weinig nut is geweest en niet aan de verwachtingen heeft beantwoord.

Al is P., zooals hij voorop stelt, op dit gebied geen der zake kundige, allesbehalve in onderwijszaken doorkneed, zoo neemt hij toch de vrijheid iets in het midden te brengen, wat wellicht dienstig kan zijn, om onder de aandacht van de bevoegde autoriteiten gebracht te worden. 1e. Het doel van de Regeering was om het onderwijs aan de Inlandsche scholen der 1e klas gelijk te maken aan dat van de Europeesche scholen. Hoe en op welke wijze kan er echter naar gestreefd worden dit doel te bereiken, als het Bestuur de eerstgenoemde scholen niet van voldoende leermiddelen en andere schoolbehoeften voorziet. In vergelijking van de Europeesche scholen, hebben de Inlandsche scholen niet de helft aan leermiddelen en andere benodigdheden wat de Europeesche scholen hebben. Uit vrees voor den betrokken Inspecteur of om bij dezen in een wit voetje te komen, zijn er onderwijzers, hoofden van scholen, die op eigen kosten in het ontbrekende voorzien. Maar wat kan door hen naar behooren worden aangekocht? — 2e. Aan elke Inlandsche school der 1e klas zijn geplaatst twee Europeesche onderwijzers om onderwijs te geven in het Nederlandsch in 6 of 7 klassen, waarin het leerplan verdeeld is. Zij worden bijgestaan door een Inlandschen onderwijzer, die in het Maleisch les geeft. Dit onderwijs is niet veel zaaks. Er komt nog bij, dat het de meeste Europeesche onderwijzers, die een plaatsing hebben aan deze scholen, alleen om de toelage van f 25 's maands te doen is. Zij staan niet onder toezicht van Europeesche chefs, en kunnen dus net doen wat zij willen. — 3e. De Europeesche onderwijzers geven les aan Inlandsche kinderen, die anders zijn dan Europeesche kinderen. Geschikt om met dezen om te gaan, die de Hollandsche taal begrijpen, staan zij met de handen verkeerd tegenover Inlandsche kinderen, die zij

niet begrijpen en die de onderwijzers niet begrijpen. 4e. De samenwerking en omgang van de Europeesche onderwijzers met hunne Inlandsche collega's laat dikwijls veel te wenschen over. Ieder wil de baas zijn. Tegenover den Inspecteur laten zij dit ook merken.

Nog meer bezwaren zijn op te sommen. Uit alles blijkt, dat in het belang der zaak veranderingen moeten worden aangebracht. Eerst dan kan aan de verwachtingen beantwoord worden. Zooals bekend, zijn nu de Inlandsche scholen der 1e klas gesteld onder het toezicht van een Inspecteur van het Europeesch onderwijs. De bedoeling is, dat zij later Hollandsch Inlandsche scholen zullen worden. Gaat men het tekort na, dat aan Hollandsche leerkrachten bestaat, dan zal naar het oordeel van de meeste menschen, deze verandering niet zoo spoedig tot stand komen, als wel door de Inlanders gewenscht wordt.

In het Indische blad, dat hierboven bedoeld wordt, zijn tal van bezwaren opgenoemd, waarom de Europeesche onderwijzers niet gaarne aan deze Inlandsche scholen geplaatst willen worden. Zooals: Het karakter van de Inlandsche school is niet in overeenstemming met de maatschappelijke positie van den Europeeschen onderwijzer. Hij staat bijv. onder een schoolcommissie, waarvan de leden gewoonlijk zijn: de Regent, de patih, een wedono of een djaksa, allen personen, die in kennis en ontwikkeling, voornamelijk op onderwijsgebied, lager staan dan de Europeesche onderwijzers.

Naar hun oordeel is het werk aan de Inlandsche scholen moeilijker dan aan de Europeesche scholen. De toelage van f 25 dient daarom als traktement beschouwd of verhoogd te worden. Het eerste bezwaar — zegt de schrijver — is een „smoesje” (sic). Het is hun te doen om meer traktement te krijgen, wel wetende, dat de Regeering een groot te kort heeft aan Europeesche onderwijzers voor het Inlandsch onderwijs. Het kan toch niet anders, dat op plaatsen, waar een regent, patih of wedono bescheiden zijn, ook zij deel moeten uitmaken van de Inlandsche schoolcommissie. En als deze zich met de zaak bemoeien, dan is het toch in de eerste plaats, niet om meer te willen weten dan de Europeesche onderwijzers, maar om „belangstelling” te toonen voor de zaak, die hen en hunne kinderen en de kinderen van hun volk aangaat. Het tweede argument is zeer zeker niet ongegrond. Het werk aan een Inlandsche school zal voor hen zwaarder zijn, dan dat aan een Europeesche school. Maar moeten zij niet in de eerste plaats het belang van den Inlander voor oogen houden en niet slechts aan de vulling van hunne zakken denken? Als zij een vergelijking maken met de traktementen, die zij in Holland genoten of met die van officieren, dan hebben zij wel zes maal meer, dan zij vroeger ooit gehad hebben, zij 't ook, dat de levenswijze hier duurder dan in Holland is. De Inlandsche scholen der 1e klas moeten zijn de plaats, waar de kinderen van den Inlander goed Hollandsch aanleeren. Tot nu toe komen zij van deze scholen met een gebrekkige kennis van de Hollandsche taal; een kennis, die niet voldoende is, om door lezen aangevuld te worden. Zij verstaan het gelezene niet.

Tot zoover de beschouwingen van P. in de „Tjahaja Hindia”, die door de „Pembrita Betawi” worden overgenomen, en waarop de redactie van dit blad het volgende aantekent: Wat P. zegt kan misschien in 't algemeen waar zijn, maar laten we ook niet de goede resultaten uit het oog verliezen, die toch reeds hier en daar verkregen zijn. Te Bandung bijv. zijn verscheidene jongens van deze scholen afkomstig, die met goed gevolg het klein ambtenaarsexamen hebben afgelegd, anderen weer, die toegelaten werden op de Mulo-school, en de K.W.S. Van deze leerlingen moet toch aangenomen worden, dat zij het Nederlandsch voldoende hebben aangeleerd, om het verder daarin te kunnen brengen hetzij in hun betrekking, hetzij bij het voortgezet onderwijs. Het Bestuur overweegt om deze scholen langzamerhand in Hollandsche scholen te veranderen, waaraan dan van zelf meer Hollandsche onderwijzers geplaatst moeten worden, onder een Hollandschen hoofdonderwijzer. Het onderwijs aan deze scholen zal dan op dezelfde leest geschoeid zijn, als aan de Mulo-scholen. Nu reeds heeft men een Europeeschen Inspecteur te Batavia geplaatst en twee adjunct-Inspecteurs speciaal voor de Hollandsch-Inlandsche scholen. Van zelf zullen dan die scholen hetzelfde aantal leermiddelen moeten hebben als de Hollandsche scholen. Wij willen 't beste hopen en hebben geen reden om te twifelen, dat de verandering ten goede spoedig tot stand zal komen.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Slechte gewoonten.

Een medewerkster van de „Sia Hwee Po”, die zich „Marie” teekent, heeft het in dit blad over kennis, die meer waard is, dan het bezit van kapitaal. Het is een bij de Europeanen wel bekend spreekwoord, zegt zij! Maar zouden de Chineezers ook niet van de waarheid hiervan doordrongen zijn? Ach wel zeker, antwoordt zij. Wij hebben dezelfde beteekenis in de woorden van een onzer wel bekende kitabs, en wel deze: „Soe Tjoe Tjhan Kim, Poet Dji Hasin Tjoe It Ge”.

Maar 't blijft alleen maar bij weten, tot dusverre althans, de toepassing laat veel te wenschen over. De meeste Chineezers willen liever geld, veel geld aan hunne kinderen achterlaten, in plaats van hen door goed onderwijs bekwaam en geschikt voor het leven te maken. Daarom

Gemeubil. Apartementen of Étages te huur,

voorzien van Electrisch Licht, Telefoon en verdere Moderne Gemakken.

Hoogewal 13-14,
's-Gravenhage HOLLAND.

Biedt zich aan voor de terugreis naar Indië tegen het eind van Februari a.s.

een Baboe.

Informatiën te bekomen bij Mevrouw A. A. DE JONGH, Roodenstein 15, Hoorn.

GEVRAAGD:

KAART VAN SURINAME

door

I. F. A. CATEAU V. ROSEVELT & I. F. A. E. LANSBERGE.

Aanbiedingen onder letter P., Drukkerij TEN HAGEN, Den Haag.

G. J. R. VAN DER GAAG & ZOON
GROENMARKT 27
TELEPHOON No. 2512

□ □ DROGERIEN :: :: CHEMICALIËN □ □
□ □ DEPOT DER MEEST BEKENDE BINNEN- □ □
□ □ EN BUITENLANDSCHE SPÉCIALITÉS □ □

Beschikbaar.

INSTITUUT VOOR MEISJES

EXTERNAAT — BEPERKT INTERNAAT.

Kronenburgersingel 2 en 4, Nijmegen (Holland)

School- en Pensioengeld internaat f 800.-

Met inbegrip der vacaties . . . f 1000.-

De Directrice: A. J. NELCK

HUPFELD'S FILIAAL
Directie:
DUWAER & NAESSENS
PIANO-, PHONO- en MUZIEKHANDEL
is gevestigd:
's-GRAVENHAGE **AMSTERDAM**
Kneuterdijk-Heulstraat, **Stadhouderskade 19,**
Tel. No. 27. **Tel. No. 4698.**

Bloemenmagazijn „Corona”
DEN HAAG - Valkenboschlaan 78.
BOUQUETTES, KRANZEN, BLOEMENMANDEN, worden in den kortst mogelijken tijd geleverd tegen billijke prijzen.
Bloembollen en zaden.
TELEPHOON 6478.
Aanbevelend, UEd. Dn. P HONIGH
Deze zaak heeft GEEN Filialen.

LIESKER
Frederikstraat 163
Valkenboschpl. 11^d
DEN HAAG.

COMESTIBLES
KOLONIALE WAREN
INDISCHE INGREDIËNTEN

blijven de meeste Chineezers dom en zijn zij een laag staand volk.

Dit is van algemeene bekendheid; waarom wordt er geene verandering in gebracht?

Wij zullen de arme menschen maar eerst buiten beschouwing laten. Maar hoe velen zijn er nog onder de rijken en welgestelden, die veel aan het onderwijs van hunne kinderen ten koste leggen? De meesten zijn er nog slechts op uit, vele centen op te garen om die bij hun dood aan hunne kinderen en klein-kinderen te kunnen nalaten. Zij denken er niet over na, dat die kinderen en kleinkinderen dom zijn gebleven en dat het bezit van kapitaal niet goed en gelukkig is voor degenen, die niet met het geld kunnen omgaan.

Geheel anders is het bij de Europeanen. Die denken er in de eerste plaats aan, hunne kinderen geschikt onderwijs te geven, dat dienstig moet wezen voor het latere leven. Zij willen van hunne kinderen het verwijt niet hooren, dat zij aan onderwijs niets voor hen besteed hebben. De kinderen mogen later van hunne ouders niet zeggen: Dat is hun schuld! De Europeanen is niet beschaamd om arm, wel om dom te zijn. Laat 't niet bij woorden blijven; maar laten de Chineezers door daden toonen, dat 't ook bij hen er om te doen is de woorden waar te maken, dat kennis meer waard is dan het bezit van rijkdom en kapitaal.

Dobbelzucht.

In de „Pewarta Soerabaja” schrijft Oeler Lavet K. D. R., dat het zoo treurig is te moeten constateeren, dat overal, waar Chineezers zich gevestigd hebben, niettegenstaande de drang naar ontwikkeling en beschaving in den laatsten tijd zoo enorm is toegenomen, de gelegenheden om te dubbelen in gelijke mate vermeerderd zijn. Vrouw en kinderen worden verwaarloosd om aan het spel te kunnen deelnemen. Een brave huisvader huivert er van in kennis of in aanraking te komen met geroutineerde dobbelaars, uit vrees, dat ook hij door den speelduivel in verleiding zal worden gebracht. Men kan gerust zeggen, dat in Indië onder de Chineezers nog het meest gedobbeld wordt. Groote sommen worden verspeeld. Erfenissen gaan in minder dan geen tijd verloren, als de jeugdige en onervaren erfgenamen met het spel en de dobbelaars in kennis zijn gekomen. De hartstochten worden ontketend; men vergeet thuis te komen, laat z'n werk liggen, men denkt niet om te slapen en te eten; slechts het spel is niet uit zijn gedachten. Er is voor den Chinees niet veel noodig om een slachtoffer van den speelduivel te worden. Daarom is het spel voor hem een groot gevaar. Voorbeelden genoeg van menschen en gezinnen, die door het spel te gronde zijn gegaan. Toch zijn velen nog niet afschrikt.

Miskening.

Ibnoe, een Javaan, die als superieur boven andere Javanen wordt aangemerkt, — alzo de „Hindia” — wandelde eens te Soerabaja op den „Juliana-Boulevard. En hij zag daar de vele nieuwe en schoon gebouwde huizen en villa's. Hij wilde zich er in verheugen, maar toen hij werd droevig gestemd, want al dat schoons was met zijn geld gebouwd! Prachtig! roept de „Hindia” uit. O, 't is zoo gemakkelijk om te zeggen, dat alles met het geld van den Javaan tot stand is gekomen. Maar laten wij er verder eens over nadenken. Hebben de Europeanen en Chineezers in dit land dan ook niet gewerkt aan de bevordering der algemeene welvaart?

Ibnoe vervolgde zijn wandeling en hij zag daar vele Europeanen en Chineezers in eigen auto's rijden en hij zeide: dat alles werd gekocht met het geld van den Javaan! Zoo redeneerde Douwes Dekker's Tijdschrift in zijn nummer van 15 April 1913 en beweert de „Hindia”, wij behoeven niet verder op dit sentimenteel geklets door te gaan. De weldenkende lezer zal de onwaarde en onwaardigheid van zulk geschrift wel kunnen beoordeelen.

Het Japansche gevaar.

In de „Pembrita Makasar” wordt melding gemaakt van een boek, dat te Berlijn verschenen en uitgegeven is bij de firma Ernst Siegfried Mittler en Sohn, en geschreven door majoor Karl Haushofer, die in de jaren 1908—1910 in de 16de divisie van het Japansche leger werkzaam is geweest, die daarin een beschouwing geeft over het politiewezen, de militaire aangelegenheden van dit Rijk. De Hollandsche pers — zegt dit blad — heeft reeds de noodige aandacht aan den inhoud van dit boek gewijd en gewezen op het gevaar — het gele gevaar — dat van de zijde van Japan voor de Philippijnen en ook voor Nederlandsch-Indië te duchten is. Vroeg of laat, zegt Haushofer, zal dit gevaar voor onze deuren en wij daartegenover onvoorbereid staan. Ach, vraagt de „Pembrita Makasar”, zou 't waar zijn, dat Japan op eens en onverwacht N.-I. met zijn oorlogsschepen zal aanvallen? Neen, daar zullen wel minstens nog twee geslachten over heen moeten gaan, voor het over komen kan. Want Japan is op het oogenblik in twee beurs te plat (kempès) geslagen, dan dat het aan uitbreiding van zijn gebied kan denken.

Japansche spionnen.

De „Pembrita Betawi” juicht het vonnis van den Raad van Justitie te Batavia toe, waarbij de Japanners veroordeeld werden, die getracht hadden het fort te Antjol binnen te dringen, onder voorwendsel, dat zij medicijnen hadden willen verkoopen.

Het N.-I. gouvernement kan niet voorzichtig genoeg zijn, niet te veel waakzaamheid tegenover deze lieden

in acht nemen. Java wordt in den laatsten tijd onophoudelijk bezocht door Japanners, die zoogenaamd in dit land hun brood trachten te verdienen, maar heel wat anders in hun schild voeren. Zoo hebt ge te Semarang de firma Ogawa en Co., die volgens de „Pewarta Soerabaja” een groote toko heeft voor den verkoop van Japansche medicijnen, de grootste van geheel Java op dit gebied. Zij is een branche van een groote zaak in Japan, die op uitgebreide schaal reclame maakt. In alle Maleische bladen stelt zij hare advertenties. Te Bandung, Cheribon, Tegal en Batavia heeft zij hare filialen. Zij maakte onlangs bekend, dat een ieder, die den naam der firma verder bekend maakt, gratis een almanak voor 1914 ontvangt, waarin de Hollandsche, Chineesche en Javaansche tijdrekening is opgenomen. Een brief of briefkaart aan den agent te Semarang is voldoende om een exemplaar van den almanak te ontvangen. Agenten van deze toko oba t reizen overal rond.

Van Vreemde Koloniën.

Het Tench-eiland. (Enoes).

In 't Duitsche „Amtsblatt für Neuguinea” vinden wij een, hier kort weergegeven, beschrijving van het bezoek aan een der eilanden, die zich nog aan den omgang met de groote wereld weten te onttrekken, al blijven zij niet geheel zonder aanraking ermede zoo nu en dan.

Den 14en Aug. 1913 deed de regeeringsstoomer „Komeet” het Tench-eiland aan, om den districtsbestuurder van Kewieng gelegenheid te geven voeling met de bewoners te krijgen. 't Eiland ligt op ongeveer 150°30' oosterlengte en 1°40' zuiderbreedte, in den Bismarck-archipel. De oppervlakte zal 100 H.A. zijn, het vlakke eiland is dicht begroeid en door een rif omringd.

Bij de nadering van 't schip verschenen een zeventigtal mannen aan 't strand. Vijf hunner waagden zich in 't hoogst eenvoudige kano door de branding om 't schip te bereiken, waar zij een klappernoot en een uit hout gesneden visch als geschenk aanbode. Zij waren echter niet te bewegen aan boord te komen en wilden van de aangeboden tegengeschenken slechts een mes en een lendendoek aannemen. De tolk was de taal niet meester maar wist 't toch zoover te brengen, dat hij eenige overeenstemming vond met die, welke op St. Matthias gesproken wordt. De inboorlingen noemen hun eiland Enoes. Zij zouden vroeger van Emirouw zijn overgekomen, maar onderhielden met dit eiland toch geen gemeenschap, evenmin met eenig ander land. Zij smeekten om van een bezoek verschoond te blijven, al werd ook de verzekering gegeven, dat hun geen kwaad gedaan zou worden.

De zee werd woester, de kano moest terug. Toen kort daarna de „Komeet” twee booten aan de westkust liet landen, waren alle menselijke wezens verdwenen. Langs het strand verhief zich een ongeveer 3 M. hooge duinenrij, waarover verschillende paden leidden. Hierbij hadden aan de binnenzijde der duinen de dappersten post gevat, slechts met lange stokken gewapend. Aangeboden geschenken werden hardnekkig afgewezen. Op de vredelievende verzekering van den tolk antwoordden zij, dat dit bij vorige bezoeken ook steeds verklaard was en 't was dan toch steeds op vechten uitgelopen. Na langdurig beraad lieten zij eindelijk de toegang tot een dorp vrij.

Een vijftigtal hutten staan in twee rijen, die een steeg van ruim 200 M. lengte vormen. De woningen zijn gelijkvloers, voor de ingangen liggen door de zee afgeslepen steenen.

Naast de woning staat een voorraadschuurtje op palen van manshoogte, die met pandanusbladeren zijn omwikkeld, om de ratten te beletten bij de voorraden te komen. De bouwwijze is dezelfde als die der bewoners van Emirouw.

In de hutten waren vischnetten, touwen, scheppen van kokosnoten vervaardigd, houten schotels, weefstoelen, manden, vruchtenplukkers (net aan langen stok met haak, om de manga af te rukken), houten bijlen met een ijzeren snede. Het was reeds bekend, dat deze ijzeren voorstukken hier zijn ingevoerd.

De inboorlingen bleven schuw op een afstand en volgden ongerust alle bewegingen, tot 't laatst bleef elk teeken van toenadering achterwege.

In 't midden van 't dorp lagen eenige met sierstruiken beplante graven. Behalve de ijzeren bijlpunten werden slechts enkele stukken van Europ. maaksel gevonden, vermoedelijk van aangespoeld wrakgoed.

Vrouwen zag men niet, wel kinderen, doch slechts op een afstand. De mannen, van middelmatige lengte, zijn geheel naakt, dragen een langen baard, in 3 tot 5 vlechten bewerkt. De vrouwen dragen een voor- en achterschortje.

Toen de Duitschers 't eiland verlieten, zonder in eenig opzicht iets gedaan te hebben, dat hun aanstoot kon geven, stocten de inlanders vreugdekreten uit, zonder daarin echter iets uitartends te leggen. Zij voelden zich weer zalig in hun vergetelheid.

Aard- en zeebeving.

In sterke tegenstelling met dit rustige, bijna idyllische tooneel, brengen berichten uit dienzelven hoek der aarde tooneelen van een vulkanische uitbarsting, die de Nieuwe Hebriden op verschrikkelijke wijze heeft geteisterd.

Volgens schepelingen, die de verwoesting aanschouwd hebben, is het eiland Ambryn geheel van ligging veranderd, land is diep in de zee verzwolgen, maar water was in een heuvelrij opgedoken.

KON. NEDERL. MANDENFABRIEK
FERD. VAN VLIET
NOORDEINDE 158. DEN HAAG.
Mailbanken.
Sanatorium Stoelen.

Beschikbaar.

M. VISSER,
voorh. A. J. ROBBARD.
Spuistraat 69 - DEN HAAG - Telefoon 5470.
Fabriek en Magazijn van Gouden-, Zilveren en Diamantwerken
REPARATIE-INRICHTING.

Beschikbaar.

Telefoon 3364. **LOUIS RETÈL,** Telefoon 3364.
KOLONIALE WAREN EN COMESTIBLES.
Delicatessenhandel.
Oudste en meest bekende adres in Duinoord en Zorgvliet.
Prima kwaliteit, concurreerende prijzen.

Beschikbaar.

DE BAS & Co., Bankiers
HEERENGRACHT 17 - 'S-GRAVENHAGE
BELASTEN ZICH MET ALLE BANKZAKEN
:-: Safe-Inrichting. :-:

Beschikbaar.

WISBRUN & LIFFMANN.
Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.
DAMES MODEARTIKELEN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.
BALARTIKELEN.

Een zendeling op Ambryn deelt mede, dat hooge vuurkolommen opstegen, tien vulkanen braakten gloeiende lavastroomen uit. Volgens enkele berichten zijn honderden in die stroomen of op de kokende zee omgekomen. Volgens andere is dit zeer overdreven en zouden de 2500 inlanders zich over zee naar het op 12 mijlen verwijderde Malokala hebben weten te redden; toch spreken ook deze berichten van een honderdtal, dat door de lava gegrepen is en van omgeslagen kano's, wier inzittenden reddeloos verloren waren.

't Is zoo al erg genoeg!

BRITSCHE KOLONIËN.

Noch van de scheuring in het Engelsche Kabinet, noch van de beslissing, om van de grootsche vlootplannen af te zien, schijnt iets aan te zijn. De begroting zal de plannen van Churchill opnemen met instemming van het geheele kabinet. De voorgenomen oplossing, die, na het besluit der Canadeesche regering, om de 3 dreadnoughts niet te laten bouwen, een andere moest worden dan tot nu toe was voorgesteld, is nog niet bekend. Voorloopig is het herstel der eenheid in het Kabinet en de wetenschap, dat de vlootbouw doorgaat, de hoofdzaak, in afwachting van de nadere cijfers der begroting.

* * *

De directeur van het Geneeskundig Instituut in de Gefeederde Maleische staten meent, volgens 't jaarrapport over dit Britsche protectoraat, dat een middel tegen berri-berri gevonden is en reeds zijn deugzaamheid bewezen heeft. Meer vernemen wij er, tot veler leedwezen zeker, nog niet van.

* * *

Eenmaal te meer heeft Calcutta een bewijs gekregen van den bedenkelijken geest, die onder de bevolking heerscht. De inspecteur Ghose, van het Criminal Investigation Department, is in de Hindoewijk dood geschoten, toen hij uit de tram stapte. De moordenaar had met hem in de tram gereisd, de menigte stak geen hand uit om den dader te grijpen, toen een politiemans dit beproefde en een voorbijganger daarbij hulp wilde verlenen, schoot de moordenaar dezen laatste ook neer. Eerst scheen 't dat de schuldige, Nirmal Kanto Roy genaamd, onder de omstanders zou verdwijnen, maar doordien hij struikelde en viel, werd de aandacht zoo op hem gevestigd, dat hij toch nog gegrepen werd.

Hij is een inlander uit Dacca, 22 jaar oud, student aan 't Central College. De gevallen politie-officier was meermalen gesignaleerd wegens verdiensten tegenover de anarchisten en was daarom door dezen veroordeeld.

De gearresteerde heeft belangrijke bekentenissen afgelegd. Hij heeft de namen van 40 samenzweerders genoemd, die ook den aanslag op den onderkoning te Delhi op hun kerfstok hebben. Men verwacht eerlang tal van arrestaties.

Daarentegen wordt geen politieke beteekenis gehecht aan een anderen moord, die tegelijk gemeld wordt uit Aden. Luitenant-kolonel Walker, commandant van een inf. regiment, had de straf, aangevraagd voor een inlandschen soldaat, goedgekeurd. Deze verliet eerst 't bureau, waar de overste hem te woord had gestaan, doch keerde even later met zijn geweer terug en schoot den regimentscommandant en een bij hem staand inlandsch officier dood.

* * *

Naar 't ons voorkomt, verdient onderstaand bericht ruime aandacht in ons blad.

De Spectator, van Pretoria, heeft voorgesteld om in de verschillende deelen van de Unie zaakkundige gegevens te laten verzamelen betreffende immigratie uit Nederland, waaruit later een commissie een zoo volledig mogelijk rapport zou kunnen opmaken. Het blad vernam vervolgens van verschillende zijden, dat zich kleine commissies gevormd hadden en met het inwinnen van gegevens een aanvang was gemaakt. Het bestuur van het Algemeen Nederlandsch Verbond, afdeling Ventersdorp, zond het eerste rapport aan het blad. Het is opgenomen in het nummer van 31 December.

Het rapport, uitgebracht door het bestuur, bijgestaan door de heeren M. E. Gey van Pittius en H. S. Bosman, geeft allerlei inlichtingen over den grond, landbouw, veeteelt, klimaat, arbeidskrachten, enz. Wanneer er meer van zulke rapporten inkomen, kan er een algemeen rapport worden opgesteld, dat voor Nederlanders, die naar Zuid-Afrika willen verhuizen, een goede leidraad zal zijn.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERAATUUR-OVERZICHT.

Tijdschr. Kon. Ned. Aardr. Genootschap.

De eerste aflevering van jaargang 1914 opent Prof. C. M. Kan met eene uitvoerige levensbeschrijving van den gep. luit.-kolonel der genie van het Indische leger W. F. Versteeg, die 15 Nov. j.l. overleed.

Prof. Kan brengt daarin in herinnering de gewichtige diensten welke de heer Versteeg aan de aardrijkskunde in Ned.-Indië en hier te lande heeft bewezen. Van 1873 tot 1897 heeft de overledene op den gang van zaken van het Aardrijkskundig Genootschap een overwegenden invloed uitgeoefend.

Op deze bijdrage van prof. Kan volgen eenige die op Nederland betrekking hebben, waarna Indië aan de beurt komt met de volgende artikelen.

Inrichting en kosten van den hydrographischen dienst, door J. M. Phaff. — Nota's betreffende zelfbesturende landschappen der Westerafdeeling van Borneo. (Vervolg: Nota betreffende het landschap Sanggau). — De eilanden Alor en Pantar residentie Timor en Onderhoorigheden (met kaart). — De exploitatie van Nieuw Guinea (met kaartje), door J. J. S.

Eindelijk bevat de rubriek Literatuur eene bespreking van verschillende nieuwe Indische publicaties en geeft de heer W. E. Boerman zijn periodiek Bibliographisch overzicht.

Atjeh-Instituut.

In verband met de regeeringsbedoeling om in het gewest Atjeh en Onderhoorigheden eene bestuursvorming in te voeren die gebaseerd is op een toestand van rust en orde, is te Amsterdam, in navolging van het Batak-Instituut, een Atjeh-Instituut opgericht.

Dat Instituut stelt zich ten doel in samenwerking met het Koloniaal Instituut, zoo volledig mogelijk gegevens te verzamelen betreffende de bevolking van Atjeh en Onderhoorigheden en die gegevens beschikbaar te stellen ten behoeve van het welzijn, van de stoffelijke en de geestelijke ontwikkeling van die bevolking en van onze betrekkingen met haar.

Het directorium van het Atjeh-Instituut bestaat uit de heeren Prof. dr. C. Snouck Hurgronje, dr. C. W. Jansen, A. J. Baron Quarles de Quarles, F. A. Liefcrinck en J. C. van Eerde, de directeur van de afdeling volkenkunde van het Koloniaal Instituut.

Het ligt in de bedoeling een laborant aan te stellen, die onder leiding van het directorium belast zal zijn met de bewerking van hoogerbedoelde gegevens.

Eigen Haard.

No. 4 van Eigen Haard brengt een geïllustreerd artikel over Dr. W. A. P. Schüffner en zijne beteekenis voor de hygiëne in de tropen. De schrijver, dr. N. H. Swelling-rebel, schetst in het bijzonder de diensten die dr. Sch. heeft bewezen aan de koelies der Senembah-maatschappij op Deli, aan welke tabaksonderneming hij sedert 1896 als geneesheer is verbonden. Om een idee te krijgen van dr. Schüffner's sanitaire werkzaamheid is het voldoende even mede te deelen dat van de 3996 koelies er in 1896 nog 1040 stierven en in 1911 van de 6863 nog geen 120.

Verder vinden we in bovengenoemd Eigen Haard-nummer nog een geïllustreerde bijdrage van den heer M. wordende school beoogt is o.m. het behoud der Bataklanden.

Het doel dat deze, door een 27-tal weefsters bezocht wordende school beoogt is o.m. het behoud der Batiksche motieven. Aan den eenen kant wordt streng geweerd alles wat navolging van uitheemsche patronen zou zijn, aan den anderen kant wordt aldaar nog gezocht naar hier of daar, soms in een vergeten hoekje der Bataklanden voorkomende patronen. Vindt men weer een nieuw, dan wordt dit terstond nagemaakt en de „patronenlap" daar mede verrijkt. Hierdoor is stellig menig zeldzaam patroon voor het nageslacht (en voor de wetenschap) bewaard gebleven.

Eene promotie honoris causa.

Gelijk uit de dagbladen is gebleken werd bij gelegenheid van de feestelijke herdenking van het herstel der hoogeschool te Utrecht in 1813, door de senaat dier school zendeling Alb. C. Kruyt te Pendolo (Posso) bevorderd tot doctor in de godgeleerdheid honoris causa.

Deze benoeming heeft de redactie van de Mededeelingen van het Ned. Zendingengenootschap met groote blijdschap vervuld waaraan zij uiting geeft in het jongste nummer dier Mededeelingen.

We lezen daarin o.m. dat Dr. Kruyt de wetenschap inzonderheid aan zich heeft verplicht door zijn studie over „Het animisme in den Indischen Archipel", welke in 1906 in druk verscheen, nadat hij een reis door een deel van den Archipel had gemaakt om het animisme te bestudeeren. Een gunstige omstandigheid was dat hij in Posso dat animisme in zuiveren vorm kon leeren kennen. Om aanknopingspunten te vinden voor de prediking van het Evangelie is hij ingedrongen in het zieleleven der Toradjas op een wijze als nog nimmer te voren geschied was. Deze diepgaande kennis van land en volk heeft tevens geleid tot de uitgave van het standaardwerk „De Rare sprekende Toradja's van Midden-Celebes. De eerste twee deelen, die het volk beschrijven, zijn in hoofdzaak bewerkt door Dr. Kruyt, terwijl het derde deel, dat over de taal handelt, zal, meer uitsluitend van de hand van Dr. Adriani is, met wien Dr. Kruyt in volmaakte harmonie samenwerkt.

De batik-kunst in Ned.-Indië.

Jaren zijn er verlopen sedert de 4e aflevering van het standaardwerk „De batik-kunst in Nederlandsch-Indië en hare geschiedenis, door G. P. Rouffaer en Dr. H. H. Juynboll" het licht zag. Thans kan de wetenschap zich verblijden in de verschijning van de 5e en 6e (tevens slot-) aflevering van dit voortreffelijk werk.

De oorzaak dier vertraagde verschijning vermeldt de heer Rouffaer in een naschrift dd. 2 Oct. 1913. Mann en Co. te Haarlem, die de eerste 4 afleveringen had in 1906 moeten verschijnen bij dezelfde firma H. Kleinmann en o. te Haarlem, die de eerste 4 afleveringen had uitgegeven in 1900—1905. De omstandigheden hebben dit niet gewild. Gezegde firma kwam in 1906 in defini-

TOKO BOGOR,
Suezkade 122b.   Telefoon 3472
UITSLUITEND PRIMA KWALITEITEN.
INDISCHE INGREDIËNTEN.
Gearriveerd nieuwe oogst „Gandaria".

Beschikbaar.

Zuid-Hollandsch Koffiehuis
GROENMARKT 37 — DEN HAAG.
CAFÉ RESTAURANT.
DINERS van 5—8 uur, vanaf f 1.-, f 1.50 en hooger
Grootste Biljartzaal van s-Gravenhage, 12 Biljarts

Beschikbaar.

Vraagt: **INDISCHE SPECULAAS.** Dagelijks versch.
Telef. **J. B. HEIJDEMAN,** Telef. 7857
Valeriusstraat 3.
CONFISEUR - CUISINIER - PATISSIER.

Beschikbaar.

F. W. VAN WIJK,
DAMES-KLEERMAKER.
TOLLENSSTRAAT 118 - TELEFOON 3235.
Speciaal adres voor: **PLUCHE MANTELS,**
BONTMANTELS en TAILOR-MADE COSTUMES
naar maat.

Beschikbaar.

N. LOEB, Noordeinde 109
Kleding en Meubilerie op termijnbetaling.

	20 gulden, per maand 2 Gld.	
	40 " " " 4 "	
	60 " " " 5 "	

tieve moeilijkheden en hield op te bestaan. Het slot hs. van dit boek werd door den heer H. Kleinmann medege-
nomen naar Berchtesgaden in Zuid-Beieren, waar hij in
begin 1909 overleed. Pas in Oct. 1911 werd het uit diens
boedel aangekocht door den heer A. Oosthoek te Utrecht,
onder wiens firma naam thans het werk compleet komt.

De tekst (in de Nederlandsche zoowel als in de Duit-
sche taal) verschijnt, zooals deze toenmaals in Nov. 1905
werd afgesloten. Er was geen aanleiding hem thans hier
of daar bij te werken. Daartoe zal reden kunnen zijn als
wellicht later een tweede afzonderlijke uitgave van den
Nederlandschen tekst het licht ziet.

We zullen niet trachten van den inhoud dezer 5—6e
afl. een overzicht te geven; alleen vestigen we er de aan-
dacht van belanghebbenden op, dat ook het werk nog niet
geheel compleet is.

De bij deze afl. behoorende platen zijn er niet aan
toegevoegd (komen over enkele weken zegt de uitgever);
verder ontbreekt nog de zeer uitvoerige inhoudsopgave
zoo mede het register; dit alles moet nog volgen, hoewel
zulks niet blijkt uit de voor ons liggende afl. 5—6.

De Indische Mercur.

Inhoud van No. 3: Carbonisatie op Java, door J. C.
Boot. — Koloniaal Instituut te Amsterdam. — Kamer
van Koophandel te Rotterdam. — De spoorwegaanleg in
Zuid-Sumatra. — Kultuurberichten (De rubberont-
stelling te Batavia. Enz.) — Kleine mededeelingen (De
veestapel op Bali. — De Semarangsche tentoonstelling.
Enz.) — Verkeerswezen. — Financiële berichten en ver-
slagen, zoo mede de overige wekelijksche rubrieken.

Weekblad voor Indië.

Met betrekking op Indië bevat No. 36 van het week-
blad: Bijgeloof bij het gebruik van edelstenen, door J.
J. B. Ostmeier. — De nieuwe resident van Sumatra's
Oostkust S. van der Plas (met portret), door M. van
Geuns. — Onthulling van het gedenkteekeken voor luit-
enant-kolonel Raaff te Padang (met afl.) — Een nieuw
bouw materiaal in Ned.-Indië (met afb.). — De eeuw-
feesten te Buitenzorg (met afb.). — Indische penkrassen,
door Ofoei.

De Indiër.

In No. 14 van de „Indiër” worden de volgende onder-
werpen behandeld: De „Bijlage” op circulaire 2014. —
Briefwisseling. — Van der onvrijen vrijheidsstrijd (ver-
volg). — Het Chineezen-vraagstuk onder Nationaal-Indi-
sche belichting (vervolg). — Uit de pers. — Boekbe-
schouwing.

Pestbestrijding op Java.

Volgens de Ind. Mercur heeft de leider der pest-
bestrijding op Java, dr. De Raadt, een aanschrijving ge-
richt tot de bij de pestbestrijding betrokken medici, om
hun mede te deelen, dat het onderzoek van ratten ter
bepaling van het aantal vlooiën op iedere rat voorkomende,
kan worden gestaakt. Er zou n.l. gebleken zijn, dat
zelfs een sterke stijging van het aantal vlooiën per rat
boven den normalen vlooiën-index voor een bepaalde
streek — zoo zij al wijzen mag op grotere rattensterfte
— niet aan pest onder de ratten behoort te worden toege-
schreven. Onderzoekingen in streken, welke absoluut vrij
van pest zijn, hebben doen inzien, dat de stijging van
het aantal vlooiën per rat het gevolg kan zijn van een
oorzaak, die met de massale sterfte, welke pest teweeg-
brengt, geen verbandt houdt.

De ambtenaren van den Burgerlijken Geneeskundigen
Dienst, die voor de moeilijke taak der pestbestrijding zijn
gesteld, zullen hun geduldig onderzoek naar verschijnsel-
len, die het optreden van pest onder de menschen vooraf-
gaan en waarvan de onderkenning dus misschien zou kun-
nen leiden tot maatregelen, tegen het direct dreigende
gevaar gericht, in andere richtingen moeten voortzetten.

Er was intusschen voorzeker aanleiding om aan de
boven aangeduide theorie waarde toe te kennen. Immers
de Engelsch-Indische commissie voor de pestbestrijding
had reeds in verband met statistieken bevonden, dat het
gemiddelde aantal vlooiën per rat zeer sterk stijgt vóór
het uitbreken van de menschenpest. Het lag dus voor de
hand, dat men aannam uit de stijging van het aantal
vlooiën per rat te mogen concludeeren tot grotere sterfte
onder de ratten, en dat wel als gevolg van de onder hen
heerschende pest. Men nam dit aan niet als een volstrekt
vaststaande zaak, maar als een hypothese van een zekere
waarde. De B. G. D. heeft haar blijkbaar ook als zoo-
danig aanvaard; als een hypothese, die men laat varen
zoodra nieuwe feiten haar onwaarde of betrekkelijke on-
waarde aan het licht stellen.

Leeszaal Heulstraat 17.

Opgave van dagbladen en tijdschriften, ter lezing lig-
gend in de leeszaal van het Hoofdbestuur van „Oost en
West”, Heulstraat 17, Den Haag, welke dagelijks, Zon-
en feestdagen uitgezonderd, geopend is van 's morgens
9—6 uur 's namiddags:

De Planter, Onze West, de Surinamer Courant, Suma-
trapost, Sumatrabode, De Padanger, De Sumatra Cour-
rant, Javabode, Bat. Nieuwsblad, Soer. Handelsblad,
Nieuwe Soer. Courant, Deli Courant, Atjeh's Nieuws- en
Advertentieblad, Preangerbode, Javascbe Courant, De
Locomotief, De Banier, Het Witte Kruis blad, De Nieuwe
Vorstenlanden, De Hofstad, enz., benevens 20 diverse
Maleische bladen en tijdschriften, en tal van Brochures,
Jaarverslagen, enz.

Verscheidene periodieken, waaronder:

Hou en trou, Vrede door Recht, De stem van Indië.
Tijdschrift voor economische geographie, Nederl. Zende-
ling-Genootschap, Indisch Genootschap, Weekblad voor
den handeldrijvenden en industrielen middenstand, Ex-
portblad, Cultura, Deutsche Kolonial Zeitung, Ned. Zen-
dingsbode, Maandbericht van het Weekblad voor Indië
met Dames Weekblad, Insulinde, Deutsche Wochenzeitung
für Niederland und Belgien, La Gazette de Hollande,
Ned. Staatscourant, enz.

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad; De Locomotief; Het Soer. Han-
delsblad; De Sumatra-Post; De Sumatra-Bode; Tjahaja
Sumatra; De Ind. Mercur; Weekblad voor Indië; De
Bandelier; De Banier; De Ind. Gids; De Vrouw in de
XXe eeuw; Neerlandia; Bandera Wolanda; Koloniaal
Tijdschrift; Handelsberichten v. h. Min. van Landbouw;
Korte Berichten voor Landbouw, Nijverheid en Handel;
Tijdschrift der Mij. voor Nijverheid; Publicaties v. h.
Ned. Ind. Landbouw-Syndicaat; Archief v. d. Suiker-
industrie in Ned.-Indië; Brochures, enz.

Mededeelingen.

Van de Afdeling Amsterdam:

VOORDRACHT van den Heer GERUNGAN S. S. J.
RATU LANGIE. Onderwerp: „De Minahassa, met een
terugblik op hare geschiedenis”, op *Vrijdag 30 Januari*
1914, in een der zalen van het American-Hotel
(ingang Marnixstraat), aanvangende 8 uur.

De spreker is nu Nat. phil. student te Amsterdam;
het is de bedoeling van den spreker om „de Mina-
hassa” — het land zijner geboorte — te schetsen in
haar opkomst na de komst der zending en in haar
verband nu met Centraal-Celebes en de Noordelijke
Eilanden.

Voor introductie van niet-leden wende men zich tot
een der bestuursleden, die zich aan den ingang der
zaal zullen bevinden.

Namens het Bestuur,
C. DE VRIES, Secretaris.

Officieele Berichten.

Uit de *Javasche Courant* van 30 Dec. 1913, No. 104.
Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: een jaar verlof aan den chef S.S. op Java E.
P. Wellenstein, 8 maanden aan Mr. J. B. R. J. F. Pilon.
Ontslagen: op verzoek eervol de resident G. F. van Wijk,
de commiss C. J. Brookman, de hoofdopziener C. H. Klop-
penburg, de klerk R. F. de Meulder.

Benoemd: tot 2en commiss W. G. R. de Pril, tot adsp.-
ingenieur P. Valkenburg, tot radiotelegrafist C. de Haas,
tot 2en commiss S. Lont en R. Helder, tot opzichter S.S.
op Java H. J. Brugman, tot opziener 1e kl. P. P. Kasteel,
tot 1en commiss V. R. A. Heijnen, tot hoofdstationschef
W. Hummelgens, tot stationscommiss T. M. Waleson,
tot voorzitter van den landraad te Meester-Cornelis Mr. L.
F. A. baron de Kock, te Banjoemas Mr. C. J. Zieck, tot
onderwijzeres 1e kl. Mej. J. M. F. Croes, tot commiss-
redacteur A. H. Kooijker, tot veerarts J. L. van Eck, tot
leeraar te Batavia D. Koppelle, tot 1en commiss M. W.
Drogat Doeve en G. Bakker, tot 2en commiss L. C. de
Haze Winkelman, tot 3en commiss W. Th. Renaud en
J. F. H. Willems, tot adsp.-ingenieur W. Blaser, tot com-
miss J. M. Massing en F. W. Waldrich, tot onderwijzeres
2e kl. te Tegal Mej. F. J. S. Schrieder, tot onderwijzer 2e
kl. te Batang A. H. van Vreeningen; te Soemonep W. J.
Sloof, tot onderwijzeres 3e kl. te Djokjokarta Mej. W. J.
C. Tap, te Ambarawa Mej. J. W. van Eijveren.

Militair Departement.

Ontslagen: op verzoek eervol de militairpaardenarts J.
L. van Eck.
Overgeplaatst: naar Meester-Cornelis de kapitein der ar-
tillerie H. M. E. Brodhaag.

Benoemd: tot commandant van den trein de majoor der
artillerie H. L. J. Badings.

Geplaatst: bij het 11e bat de kapitein H. S. F. Lutz,
bij het 1e bat. de 1e luit. E. Tijdeman, bij het 5e de id.
G. Minderman, bij het L. H. 2e depôt-bat. de id. P. V. M.
F. Amist, bij het 16e bat. de kapitein P. te Wechel, te Se-
marang de 1e luit. der mil. administratie H. J. C. Wolff.

Overgeplaatst: naar het 1e depôt-bat. de 1e luit R. A.
Dijkstra, naar het 10e de 2e luit. G. de Lang, bij de afd.
ordonnans-wielrijders de 1e luit. G. P. Walraven.

Benoemd: tot inspecteur van scheepvaart H. Bisschop
van Tuinen en tot adjunct-inspecteur A. J. W. van Anrooy.

Uit de *Javasche Courant* van 2 Jan. 1914, No. 1.

Civiel Departement.

Verleend: 9 maanden verlof aan den leeraar D. J. Jut de
Bourghelles, 8 maanden aan den onderwijzer A. A. de Groot,
1 jaar aan den kantoorchef J. W. Bakhoven, 10 maanden
aan den ingenieur J. D. Tours, 1 jaar aan den 1en com-
miss C. C. Bender, 1 jaar aan den opziener B. H. J. W.
Reijnt, 9 maanden aan de onderwijzeres Mej. M. J. C. v.
der Willigen.

Ontslagen: op verzoek eervol de opzichter J. A. Lampré,
de klerk J. K. A. van Brussel, de resident G. L. Gonggrijp,
de klerk Mej. A. J. M. Provoost, de inspecteur B. J. Pas,
de onderwijzer H. A. Stöcker.

Benoemd: tot sous-chef havenwerken L. A. C. Steffelaar,
tot inspecteur-afdeelingchef S. E. van Nooten.

Geplaatst: in de residentie Banjoemas de adsp. contr. N.
L. Holwerda.

Benoemd: tot controleur in het gouv. Celebes en Onderh.
P. A. Hondius van Herwerden, tot onderwijz. te Bandoeng.
J. L. Laurens, tot leeraar in de paedagogiek J. Groenema,
tot onderwijzeres te Semarang Mej. M. C. v. Raadshoven,
tot onderwijzer te Batavia A. P. M. Ahmann, tot onder-
wijzer 1e kl. R. Smit.

Militair Departement.

Overgeplaatst: naar Magelang de majoor der genie H.
van Tongeren, naar Batavia de id. H. W. O. de Bruijn.

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS

LEIDEN - HOLLAND.

Blikgroenten

Visch, Vleeschwaren

Soepen, Pickles, Jams

Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog,
Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

Beschikbaar.

LUXE BROODFABRIEK PAUL C. KAISER

HOFLEVERANCIER

Verlangt Gij heerlijk croquant Brood, vraagt dan ons.

FRANSCH BROOD WEENER BROOD

Beschikbaar.

D. VAN HEIJNINGEN & ZOON

Kleedermakers.

HOOGE WAL 13-14.

'S-GRAVENHAGE.

2de huis van af de Kon. Stallen.

Telefoon 590

Steeds de nieuwste Engelsche en Schotsche
Stoffen voor Dames en Heerenkleeding naar maat.
Coupe en bewerking 1ste klasse.

Beschikbaar.

Tandborstels, Badmutsen, Sponsen Bandages en Gordels.

WED. G. STREITWOLF,

Telefoon 2413.

105, Noordeinde 105.

Beschikbaar.

H. HESSELS & ZONEN,

Piet Heinstraat 117,

Teleph. 2658.

Vos in Tuintje 4,

Teleph. 2741.

CONFECTIE-SCHOEISEL SPECIAAL VOOR INDISCHE
VOETENTYPEN.

Afdeling schoeisel op maat volgens wetenschappelijk
systeem, Valeriusstraat 44, Teleph. 3730.

Meer dan 100 doktoren recomanderen ons schoeisel en
onze voetredresmiddelen.

Vereeniging OOST en WEST. Afdeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187**, zijn van 10-12 en van 2-4 uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Frederik Hendriklaan 155**.

Vijf Dames voor pianolessen.
Een Heer voor muzieklessen.
Een Dame voor kantoorwerkzaamheden in Indië.
Twee Dames voor teeken- en schilderlessen.
Twee Dames voor lessen in de Fransche-, Duitsche- en Engelsche taal.
Eene Dame voor lessen in de Fransche taal.
Vijf Dames als kinderjuffrouw naar Indië.
Een Dame als hoofd der huishouding.
Een dame voor Fransche en Italiaansche conversatielessen.
Eene dame voor Paedagogische adviezen.
Eene Dame voor handwerklessen.
Drie Dames voor Vioollessen.

Een Dame voor zanglessen.
Eene Dame voor schrijf-, kopiëer- en vertaalwerk.
Een Dame voor lessen in machineschrijven, stenographie en moderne talen.
Een Dame voor ademgymnastiek en hygiënisch spreken
Een Dame voor opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.
Een Dame voor lessen aan spraakgebrekkigen.
Twee Dames voor het waarnemen der huishouding.
Een dame als Lectrische of Dame van Gezelschap.
Een Leeraar voor het Boekhouden.
Drie heeren voor lessen in de Maleische en Javaansche taal en Indisch Staatsrecht.
Een Dame voor het waarnemen der huishouding.

Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.
Leden van „Oost en West”, geen direct belanghebbende, worden verzocht zoo noodig hunne hulp hierin te willen verleenen.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaattlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeyst. 100,	's-Gravenhage,	{ Javaansch.
D. A. P. KOK, Marialaan 162a,	Lochem.	{ Maleisch, gediplomeerd. 3
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46,	Leiden	{ Javaansch.
		{ Maleisch.
		{ Madoereesch.
H. TH. KAL, Laan van Meerdervoort 239	's-Gravenhage,	{ Javaansch.
		{ Madoereesch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. Jaarverslag der Vereeniging, 1911, geldelijke verantwoording van het Hoofdbestuur over het jaar 1911, enz.

en

Opgave van de Eereleden, de samenstelling der verschillende besturen en commissies.
Prijs: 1 exemplaar f 0.20 en f 0.03 frankeerkosten.

b. Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar f 0.10. 50 ex. f 2.80.

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 2.20 per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

c. Onze Oost II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar 5 cent. 50 ex. f 2.—;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 1.55 per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West:

De Kolonie Suriname, door REMAN Irüs;

II. **De Kolonie Curaçao**, door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás” te Curaçao.
Prijs per exemplaar f 0.25 en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partij betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

- No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.
- No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
- No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
- No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
- No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

„TRANSVALIA”
PRINS HENDRIKSTRAAT 74
DEN HAAG.

Ondergoederen

ook in echt Jaeger

HOOGENSTRAATEN'S
Soepen en Saucen de geurigste!
HOOGENSTRAATEN'S
Fijne Groenten de fijnste!
HOOGENSTRAATEN'S
Groenten blauw etiket de prijswaardigste!
W. HOOGENSTRAATEN & Co., Hofleveranciers,
Leiden.

MAISON-DROUOT

WESSER & Co.

LANGE HOUTSTRAAT 7. DE HAAG.

INRICHTING TOT COMPLETE MEUBILEERING.
BEHANGERIJ - STOFFEERDERIJ
EIGEN MEUBELFABRIEK - ANTIQUITEITEN

TELEFOON H 7057

C. P. A. NICOLAI

Specialiteit in HEEREN-MODEARTIKELEN

Ruime keuze. - Nieuwste Modellen.

Dunklerstraat 33 hoek
Valeriusstraat.

**Vleugels, Piano's
Kunstspel-Piano's, Orgels**

Verhuur PIANO's van f 5.- p. mnd of f 50.- p. j. af.
VLEUGELS „ 18.- „ „ „ 180.- „ „

REPARATIE - STEMMEN - RUIL.

Afdeling Gebruikte Instrumenten.

Speciale Inrichting
voor het gereedmaken voor de TROPEN.

GOOSEN & SWAGERMAN
DEN HAAG - BOEKHORSTSTRAAT 149

N.V. Kleermakerij voorh. C. J. THEUNISSEN

HUIS EERSTE RANG

Noordeinde 39 - Telefoon HAAG 3190. - 's-Gravenhage

PRIMA ENGELSCHES STOFFEN.
SNIT EN STOF GEGARANDEERD.
AMBTSGEWADEN, HOFKLEEDING, LIVREIËN.
ABONNEMENTEN

Beleefd aanbevelend, G. H. PEETERS, Directeur

VERKOOPHUIS

GROOT HERTOGINNELAAN 103
VALERIUSSTRAAT DEN HAAG
- Tramhalte Lijn 3 -

Eenig adres voor hen die zich goed en voordelig van nieuwe of Tweedehands Meubelen willen voorzien. — —

DAGELIJKS (ook des Zondags) GEOPEND
— van 10 tot 4 uur. —

VESTIGT U IN ARNHEM OF OMSTREKEN

VELP — STEEG — ELLECOM — DIEREN — OOSTERBEEK — HEELSUM — RENKUM.

Inlichtingen gratis Bureau V. V. V. Stationsplein 15, ARNHEM en bij de Secretarissen der verschillende V. V.'s.

GOUDA Theelichten

in dozen van 12 stuks, 25 cts per doos.

Holleverancier van H. M. de Koningin.

Maison de Bonneterie

Holleverancier van H. M. de Koningin.

DEN HAAG, Buitenhof-Groenmarkt.

AMSTERDAM, Kalverstraat-Rokin.

Grootst gesorteerde Magazijnen van Elegante Dames- en Kinderconfectie.

Beschikbaar.

Van Seventer & Paludanus
Vlamingstraat 21 Teleph. 4214. Kleermakerij

OPRUIMING

van resteerende

Zomer-, Najaar- en Winterstoffen naar Maat,
voor COSTUUMS, OVERJASSEN, DEMPS en PANTALONS.

VRAAGT <i>Krul's</i> HOPJES.	VRAAGT <i>Krul's</i> CHOCOLADE.	VRAAGT <i>Krul's</i> BONBONS.
------------------------------------	---------------------------------------	-------------------------------------

GROBBE - COMESTIBLES

's-Gravenhage, Bankastr. Theresiastr. 87. Tel. 226.	Scheveningen, Fred. Hendrikl. 70. Tel. 306.	Rijswijk, vh. J. L. MEIJS & Zn. Willemstraat 9. Tel. 49.
---	---	--

Brengt een bezoek aan **BOEATAN**
Magazijnen van INDISCHE KUNSTNIJVERHEID

— **IDÉAL DE PARIS.** —
EEN WERKELIJK IDEEAAL VOOR DAMES.
MAANDAGMORGEN 12 JANUARI
begint de IDÉAAL UITVERKOOP

E. van der HORST,
BURGWALS, bij de Wagenstraat.

ZIJDEN STOFFEN :: WOLLEN STOFFEN
ROBES voor Avond-toiletten, MODE ARTIKELEN
en BAL MASQUÉ-ARTIKELEN.

LAATSTE NOUVEAUTÉS.
GEEN UITVERKOOP VAN OUDE GOEDEREN.

Beschikbaar.

Beschikbaar.

DIT BLAD HEEFT
GROOTE PUBLICITEIT.

GEBR. P. H. CAMINADA - Lange Houtstraat 3 - DEN HAAG - Telefoon 713.

Speciaal Adres voor alle optische Artikelen. - Brillen, Kijkers, enz.

Aanleg en onderhoud van Electr. Licht- en Schelgeleidingen.

Huishoudelijke-
en Keuken-Artikelen.
Kolen- en Gasfornuizen.

FRANS VAN WIJK & ZONEN
24 VLAMINGSTRAAT - DEN HAAG
TELEFOON 773.

Baden en Geysers.
Gas- en Elec. Ornamenten
Haarden en Kachels.

A. SCHRÖDER & Co.
Groenmarkt.

Groote keuze in krimprijke Flanel

„Viyella”,

waarvan ook in alle maten steeds voorhanden.

Gemaakte Blouses ad f 6.50;

ook Blouses van krimprijke flanel „AZA”, prijs f 4.50

A. A. BOLT, Confiseur-Pâtissier.

Bankastraat 4c, 4d, 4e, 4f. Hofleverancier. 'S-GRAVENHAGE.

ECHTE INDISCHE SPEKKOEK.

Ook verkrijgbaar in „BOEATAN”, Heulstraat 19.

A. VAN MEURS,

Piet Heinstraat 18. Telefoon 1784. 'S-GRAVENHAGE.

Complete Meubilerij, Behangerij, Beddenmakerij, Stoffeerdery.

Linnen Rolgordijnen, Madrasgordijnen, Linoleums en Zeilen,

Axminster Tapijten, Tafelkleeden, Divandekken.

Fournisseurs de S. M. la Reine. Fournisseurs de S. M. la Reine Mère.

Specialité de SOIERIES.

Lainages, Cotons, Dentelles.

ROBES MI-CONFECTIONNÉES.

Dentelles de Bruxelles Veritables.

Téléphone 2155.

Maison de Nouveautés
**Compagnie
Lyonnaise**

9 Kneuterdijk - LA HAYE.

**Kunstzalen
d'Audretsch.**

HOOGHE WAL 16A.,
'S-GRAVENHAGE.

**Voortdurende
Tentoonstelling**

van

**Schilderijen, Etsen en
Kunstvoorwerpen.**

Geopend van 10—5,
Zondags van 2—5 uur.

Vrije Toegang.

Beschikbaar.

**Blom's Moderne Kookkunst, geïllustreerd
Indische Rijsttafel
Fijne Rund- en Varkensslager
Conservenboek, geïllustreerd
Notitiën v. huurders van huizen.**

Uitgave van de N. V. Boekdrukkerij
v/h **F. T. C. B. TEN HAGEN**
Nobelstraat 20 - 's-Gravenhage.

Verkrijgbaar bij H. H. Boekhandelaren en
aan het Bureau der Naaml. Venn.